

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 14 ΙΟΥΛΙΟΥ 1934

ΑΡΙΘ. 27-28

ΠΟΙΟΝ ΕΙΝΕ ΤΟ ΟΠΙΟΝ

Ὁ Μάρξ καὶ οἱ θιασῶταί του ἐχαράκτηρι-σαν τὴν θρησκείαν ὡς «ὄπιον διὰ τὸν λαόν». Λοθέντος ὅτι, κατὰ τὸν μαρξισμόν, αἱ λεγόμεναι πνευματικαὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκφάνσεις, ὀλόκληρος ἡ πνευματικὴ τοῦ ζῶν εἶνε ἀπατηλὴ ἀνάπλασις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἥτις εἶνε ἡ μόνη γνησίᾳ πραγματικότης, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ μίαν φαντασιώσιν ἀπότοκον τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν· τούτων αἰρομένων θὰ ἐκλίπη καὶ πᾶσα θρησκευτικὴ πίστις. Ὅ,τι δὲ ἰδίως μεταβάλλει μίαν θρησκείαν εἰς μεθυστικὸν τοῦ λαοῦ ὄπιον, εἶνε ἡ περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ ἀνταποδόσεως διδασκαλία τῆς, διὰ τῆς ὁποίας τρέφει γλυκείας φαντασιώσεις τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ καθ' οἰονδήποτε τρόπον δοκιμαζομένων ἀνθρώπων. Ὁ ἐργαζόμενος κόσμος—λέγει ὁ μαρξισμὸς—μοχθεῖ πρὸς ἐξασφάλισιν μιᾶς εὐδαιμόνου ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτον ἀκριβῶς τὸν πόθον θέλουσα νὰ καταπνίξῃ ἡ κεφαλαιοκρατία, διὰ νὰ συμβιβάσῃ τὸν ἐργάτην πρὸς τὴν σκληρὰν ἐν τῷ κόσμῳ ζωὴν του προσεπάθησεν ἐπιτυχῶς νὰ κατευθύνη εἰς ἓνα ὑπέρογιον ἐπέκεινα τοῦ τάφου ψευδόκοσμον, ὅπου τάχα τὸν ἀναμένει ἡ εὐδαιμόνων ζωὴ, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς κακῆς του ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ μοίρας ἀπείρως ἀνώτερον καὶ πλουσιώτερον πάσης γῆνης εὐδαιμονίας. Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ αὕτη ἔμμοнос ὑποβολὴ σὺν τῷ χρόνῳ ἐρριζώθη καὶ ἀπεκρυσταλλώθη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἐργαζομένων εἰς θρησκευτικὴν πίστιν, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐκδήλωσις τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς πόθους του ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Οὕτω ἡ θρησκεία ἀπέβη «ὄπιον» διὰ τὸν λαόν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ὁ μοχθῶν ἀνθρώπος, κατασκευάζων τὰς ὡραίας χιμαίρας τῆς μεταθανατίου ζωῆς, αὐτὸς μὲν ἐν καρτερίᾳ ὑπο-

μένει ἀδιαμαρτυρήτως τὴν σκληρότητα τῆς παρούσης ζωῆς, οἱ δὲ διὰ τοῦ «ὀπίου» τούτου ἐμποτίζοντες αὐτὸν κεφαλαιοκράται ἐπιτυχάνουν τὴν ἐκμετάλλευσίν του ἐν πάσῃ ἀνέσει καὶ καρποῦνται τοὺς ἰδρωτάς του ἐν ἀδιατάκτῳ εὐδαιμονίᾳ. Οὕτω ἡ θρησκεία, ὑποδουλώνουσα τὸν ἀνθρώπον εἰς φανταστικὸν ἀγαθόν, συνέχει τὴν συνειδήσιν του ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς πλανηρᾶς ἀπάτης, βανδαλισμοῦ αὐτὸν διὰ πλαστῆς εὐτυχίας, κολύει τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τῆς καταπίεσεως καὶ συγκρατεῖ αὐτὸν ἐν νάρκῃ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν ἐκμεταλλευτῶν. Κατὰ ταῦτα, ἡ θρησκεία ἀδυνατίζει καὶ πτωχύνει τὸν ἀνθρώπον καὶ παραλύει τὰς δυνάμεις του· εἶνε ἔκφρασις τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς πόθους του. Καὶ διὰ τοῦτο δέον ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐκριζωθῇ διὰ νὰ ἀνανήψῃ ὁ ναρκωθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀπίου τῆς καὶ νὰ ἰκανωθῇ νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἀληθινὸν πολιτισμόν, τὸν ὀδηγοῦντα αὐτὸν εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, τὸν μόνον ἀληθινὸν ἐπίγειον παράδεισον.

Ἄλλὰ δὲν σπατεῖται μεγάλη φιλοσοφία διὰ νὰ κατανοηθῇ ὅτι τοιαῦτα φαντασιοκοποῦντες οἱ κομμουνισταί, αὐτοὶ διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαρξιστικοῦ ὀπίου. Ἐὰν πράγματι ἡ θρησκεία, ἡ εἰς τὸν Θεὸν πίστις, ἦσαν ἐπινοήματα τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας ἀνάλογα πρὸς τὰ παραληρήματα τῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ναρκωτικῶν διατελούντων, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ καταγωνισμὸς τῆς θρησκείας θὰ ἦτο εὐκόλος, πρὸ πολλοῦ δὲ θὰ εἶχεν ἐξαφανισθῇ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πολιτισμοῦ, ἰδίως ἐν αἷς χώραις οὗτος ἐσημείωσε τὴν μεγαλειτέραν πρόοδον. Ἡ πραγματικότης ὅμως ἀποδεικνύει πᾶν τούναντίον. Ἡ θρησκεία εἶνε ἀζμαιοτέρα, ἰσχυροτέρα καὶ ἐνσυνειδητοτέρα ἐν ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις, ὁποῖαι ἡ Μεγ. Βρετανία, ἡ βόρειος Ἀμερικὴ κλ., οἱ θρησκευτικώτεροι δ'

ἄνθρωποι εἶνε οἱ τυχόντες ἀνωτάτης μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως: περιφανεῖς ἐπιστήμονες, ἀκαδημαϊκοί, καθηγηταί, διακεκοιμένοι συγγραφεῖς καὶ πάντες σχεδὸν οἱ πνευματικοὶ πρωτοπόροι τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄν λοιπὸν ἦθελεν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ θρησκεία εἶνε ὄπιον διὰ τοὺς ἀμαθεῖς, τοὺς ἀμορφώτους, τοὺς ἀναπτυκτοὺς καὶ τοὺς ἀπλοϊκοὺς, πῶς ἐπέτυχε νὰ ἀποναρκώσῃ καὶ διασημοτάτους φιλοσόφους ὅποιοι οἱ Καρτέσιος, Λεϊβνίτιος, Κάντιος, Φέχγκερ, Οὐλριτσι κλ., περιφανεῖς ποιητὰς ὡς οἱ Δάντης, Σιέξπηρ, Μίλτων κλ., ἐξόχους ἐπιστήμονας τῆς περιοπῆς τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Κοπερνίκου κλ.: Ἐὰν ἡ θρησκεία εἶνε ὄπιον διὰ τοὺς λαοὺς, πῶς ἐξηγεῖται ἡ ὑπὸ τὴν κράτος τῆς ἐξ αὐτῆς νάγκης ἀνάγκη τῶν μεγάλων κρατῶν ὅποιοι οἱ ἐν ΚΠόλει, Ρώμῃ, Λονδίῳ, Παρισίοις, Βερολίῳ, Νέα Ὑόρκη καὶ ὅπου ἀλλαγῶν, ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν ὁποίων ἐνσυνειδήτως προσηγηθήσαν καὶ προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν τῆς θρησκείας ἄνθρωποι πάσης πνευματικῆς καταστάσεως; Πῶς δὲ τὸ ὄπιον αὐτὸ τῆς θρησκείας κατώρθωσε νὰ μεθύσῃ μέχρι πλήρους ἀναισθησίας ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας καὶ μυριάδας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σοφῶν, βασιλέων, μεγιστάνων, περιφανῶν ἐν πνεύματι, ἐν ἀξιώματι, ἐν πλούτῳ, ἐν κοινωνικῇ θέσει, ἐν ἀρετῇ; ὅστε νὰ προτιμῶσιν ἐν συνειδήσει τὴν κοσμικὴν ἀδοξίαν, τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀφάνειαν. τοὺς ὄνειδισμοὺς, τὰς βασάνους, τὰ μαρτύρια καὶ τοὺς μυριοτρόπους θανάτους ἐν ὀνόματι καὶ χάριν τῆς πίστεως; Πῶς δὲ συνέβη ὥστε, ἐνῶ ἡ θρησκεία εἶνε ὄπιον διὰ πάντας πλὴν τῶν σοσιαλιστῶν, νὰ μὴ ἐξαιρεθῶσι τῆς ναρκωτικῆς ἐπιδράσεως τῆς καὶ διάσημοι σοσιαλισταὶ ὅποιοι οἱ Σαϊν-Σιμών, Φουριέ, Καμπέ, Ροβ. Ὁουεν, Ντίτσγκεν κλ., ὅσοι συνεβίβαζον ἐν ἑαυτοῖς τὰς σοσιαλιστικὰς τῶν θεωρίας πρὸς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις; Πάντες λοιπὸν οὗτοι, οἱ διὰ τῶν καὶ τοιούτων διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν χαρισμάτων πεπροικισμένοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐγένοντο ἀσυνείδητα καὶ ἡλίθια θύματα τοῦ «ὄπιον» τῆς θρησκείας, μόνοι δὲ οἱ κομμουνισταὶ θιασῶνται τοῦ μαρξισμοῦ ἐσοφίσθησαν ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν τῆς οὐσίας; Πῶς δὲ οὐδὲν ἐκ τῶν κρατῶν τῶν μετὰ τῆς αὐστηρότητος διωκόντων τὰ ναρ-

κωτικὰ μέχρι πλήρους σχεδὸν αὐτῶν περιορισμοῦ δὲν περιέλαβεν εἰς αὐτὰ καὶ τὸ «ὄπιον» τῆς θρησκείας, πῶς δὲ οὐδαμοῦ εἶνε γνωστὸν κράτος, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μᾶλλον ἔντονος καὶ ἔμμονος ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα καὶ ὁ μᾶλλον ἀμείλικτος διωγμὸς τῆς θρησκείας ἠδυνήθησαν νὰ ἐκρίζώσωσιν αὐτὴν καὶ νὰ μεταβάλωσι τὸν λαὸν εἰς ἄθεον;

Ἄλλ' ὄπιον διὰ τὸν λαὸν δὲν εἶνε ἡ θρησκεία, ἀλλ' ἡ ἀθρησκεία καὶ ἀθεΐα. Διότι ὅπως ἡ χοῆσις τῶν ναρκωτικῶν ἄγει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐκφυλισμὸν καὶ τὴν καταστροφὴν. οὕτω καὶ ἡ ἀθεΐα προὔξεν τὴν παρακμὴν πολλῶν ἐθνῶν καὶ πολλοὺς ἠφάνισεν ἀκμαίους πολιτισμοὺς. Ἡ ἀθεΐα δὲν εἶνε τι πρωτοφανές, τῆς ἡμετέρας μόνον ἐποχῆς φαινόμενον. Εἰς οὐδεμίαν ἐποχὴν οἱ κήρυκές τῆς δὲν ἔλειψαν. Ἄλλ' οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ ἐδημιούργησεν ὑψηλὸν πολιτισμὸν ἀπ' ἐναντίας, πάντοτε συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναστολὴν τῆς προόδου καὶ τὴν παρακμὴν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, διότι ὑποβιβάζουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς κτήνος, περιορίζουσα τὸν προορισμὸν τοῦ εἰς τὰ χαμαιζήλα τοῦ κόσμου τούτου, αἴρουσα ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὴν ὑψίστην ἀξίαν τῆς, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀνίκανον εἰς ὑψηλὰς πτήσεις καὶ δημιουργίας καὶ εἰς ζωὴν εὐγενῆ. Ἄλλ' ὑπάρχει, τοῦναντίον, ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἔστω καὶ εἰς ἄξιος λόγου πολιτισμὸς τὸν ὁποῖον νὰ μὴ ἐδημιούργησε καὶ ἐξέθρεψεν ἡ θρησκεία: Πάντες οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ πολιτισμοὶ ὑπῆρξαν ἀπαυγάσματα ὑψηλοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος, ὁμολογεῖται δ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς ἀλήθεια ἀναντίρρητος ὅτι ἡ θρησκεία πανταχοῦ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος τοῦ πολιτισμοῦ παράγων καὶ ὅτι πᾶς πολιτισμὸς ὑπῆρξεν ἀνάκλασις τοῦ θρησκευτικοῦ παράγοντος. Διὰ τοῦτο, ὅπου ἐσβέσθη ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις ἐπῆλθε καὶ ὁ θάνατος τοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ ἐξηντλήθη καὶ ἐξέλιπεν ἡ ζωογονοῦσα αὐτὸ ψυχὴ.

Ἡ θρησκεία—ἡ χριστιανικὴ θρησκεία—δὲν εἶνε ὄπιον, ἀποναρκωτικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Εἶνε δύναμις, ἐνσυνείδητος ἔντονος ζωὴ, ὁρμὴ πρὸς τὰ ὑψηλά, εὐγενῆς δραστηριότης καὶ δημιουργία, φορὰ πρὸς ὅ,τι ὠραῖον καὶ ἀγαθόν. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφευρεθῆ. Ποῖον εἶνε τὸ ἐκφυλιστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης

φύσεως ὅπιον, τὸ βλέπομεν, εἴπερ ποτὲ σήμερον, εἰς τὴν Ρωσίαν τῆς ἐποχῆς μας, εἰς τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀγριότητα, εἰς τὴν ὁποίαν κατεδίκασε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς τρομοκρατίας ἕνα μέγαν λαὸν ἢ ἄθρησκος λαΐλαψ τοῦ ρωσικοῦ μπολσεβισμού.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰουλίου 1934.

*Πρὸς τὸν Κύριον Ὑπουργὸν Θερησκευμάτων
καὶ Παιδείας.*

Κύριε Ὑπουργέ.

Ἀπὸ ἐτῶν ἀγωνίζεται ἡ Ἐκκλησία νὰ τακτοποιήσῃ τὴν οικονομικὴν τῆς ζωὴν, νὰ στηρίξῃ ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων τὴν ὕλικήν συντήρησιν τῶν λειτουργῶν τῆς, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσεν ἀτυχῶς ἀκόμη νὰ ἴδῃ πραγματοποιουμένης τὰς προσδοκίας τῆς. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὀργανώσεως τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας εἰσηλθόν αἱ ἐλπίδες τῆς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἱκανοποιήσεως, ἡ ἀπογοήτευσίς τῆς εἶναι πλήρης ἀναφορικῶς πρὸς ὅτι ἐγένετο διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου.

Ὁ νόμος περὶ ἐνοριῶν καὶ ἐφημεριῶν ἐνῶ ὥρισε μισθοδοσίαν τῶν ἐφημεριῶν ἀναλόγως τῶν προσόντων τῶν τάξας χιλίας δραχμῶν κατὰ μῆνα εἰς τὸν ἐφημέριον τῆς τελευταίας τάξεως, ἐν τούτοις ἐκ τῶν εἰσπράξεων τὰς ὁποίας προέβλεψεν δὲν ἐνισχύθη οὐδὲ κἄν ἐστερεώθη τὸ ταμεῖον τῶν ἀποδοχῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ τοῦτο εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Καὶ ἐνῶ ἐξήτει καὶ ζητεῖ ἐπιτακτικῶς τοῦτο καὶ μὲ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐφαρμογῆς ποινικῶν μέτρων νὰ εἰσπράττῃ τὰ δικαιώματά του, ἐφ' ὅσον ἀδυνατεῖ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του νὰ συμπληροῖ δηλαδὴ ἐξ ἰδίων μέχρη τοῦ χιλιοδράχμου τὸν γλίσχρον μισθὸν τὸν ὁποῖον ἀπέδιδεν ἡ εἰσπραξις τῶν 330) ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων τῶν ναῶν ἔχασεν τὴν ἠθικὴν του βᾶσιν καὶ ἀφῆκε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι μόνον μονοπλευρῶς ἐννοεῖ νὰ λειτουργῇ εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων του καὶ ὅτι διὰ πᾶσαν ἄλλην χοῆσιν προσορίζονται αἱ εἰσπράξεις τοῦ Ταμεῖου ἀποδοχῶν ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ κυρίου σκοποῦ αὐτοῦ.

Εἶναι ἐσφαλμένη ἡ βασικὴ λειτουργία τοῦ νόμου περὶ τοῦ Ταμεῖου ἀποδοχῶν ὡς πρὸς τὴν κατ' εὐθείαν φορολογίαν τῶν χριστιανῶν καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἄγνωστον τὸ γεγονός ὅτι πᾶς πολίτης βαρέως φέρει τὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς ζωῆς διὰ δυσβαστάκτου φορολογίας καὶ ὅσῳς ἀντικρῖναι τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας ἀξιοῦντα τὴν καταβολὴν τῶν φόρων ἢ δυσφορία του φθάνει μέχρις ἀγανακτήσεως. Οἰκοθεν ἐννοεῖται πόσον βαρὺ εἶναι διὰ τὸν χριστιανὸν νὰ βλέπῃ τὴν μητέρα του Ἐκκλησίαν τὸν θεσμόν τοῦτον τῆς ἀγάπης, τῆς συγγνώμης καὶ τῆς συγκαταβάσεως νὰ ἐμφανίζεται καὶ αὐτὴ ζητούσα νὰ εἰσπράξῃ τὸν ἴδιον φόρον καὶ μάλιστα διὰ τῶν ἰδίων ὀργάνων, ὡς εἶναι οἱ ἱερεῖς τῶν τοπικῶν ταμεῖων, καὶ οἱ εἰσπρακτορες διοριζόμενοι δι' ἐγγρά-

φου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀγάπης ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας. Οὐδέποτε θὰ ἔπρεπεν οἱ κληρικοὶ ν' ἀντικρῖνουν τοὺς χριστιανούς εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς φορολογίας. Ἡ ἀτίκῃς κατ' εὐθείαν τοιούτων δικαιωμάτων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ προσφυγῆς τῆς ἢ ἡ καταγγελία τῶν δυστροποῦντων εἰς τὰς δικαστικὰς ἀρχὰς φέρει κλονισμόν εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ἀντὶ οἰκοδομῆς τῶν ψυχῶν, ὡς εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς Ἐκκλησίας, γεννᾷ ἀγανάκτησιν καὶ ἀποστροφὴν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν τῆς σκοπῶν. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ γίνῃ ὀξεία τροποποίησις τοῦ νόμου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης καὶ νὰ ἀναληφθῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ἡ εἰσπραξις οἰουδήποτε φόρου ἐκκλησιαστικοῦ.

Κατὰ τὰς στατιστικὰς τὰς ὁποίας κατήρτισε τὸ Τ.Α.Κ.Ε. τὰ 33 % τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων τῶν Ναῶν ὅλον τοῦ Κράτους ἀνέρχονται εἰς 60 καὶ ἄνω ἑκατομμύρια, ὅπως συμπληρωθῇ δὲ τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον ἵνα ἕκαστος τῶν ἐφημεριῶν λάβῃ τὸ χιλιοδραχμὸν κατὰ μῆνα καὶ ἐφαρμοσθῇ πλήρως ὁ νόμος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων του χρειάζονται 40—50 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐὰν δὲ ἀσκηθῇ αὐστηρὸς ἔλεγχος εἰς τὰ βιβλία τῶν ἐπιτροπειῶν τῶν ἱερῶν ναῶν, δὲν ἀποκλείεται τὸ κοινὸν τῶν 330) ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων αὐτῶν ν' ἀνέλθῃ εἰς ποσὸν μεγαλειότερον τῶν 60 ἑκατομμυρίων. Πάντως ὁ ἔλεγχος πρέπει νὰ γίνεταί ὑπὸ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, νὰ εἶναι ὅμως ὑπόχρεων τὸ ὑποδεικνυόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὄργανον τῆς Πολιτείας ν' ἀσκήσῃ τὸν ἔλεγχον ὡς συμβαίνει τοῦτο διὰ τὰ βιβλία τῶν ἐμπορικῶν γραφείων ὑπὸ ὑπαλλήλων τῆς Οἰκονομικῆς Ἐφορίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφημεριῶν εἶναι ὑπερβολικὸς. Ἐν μῶ καὶ τῇ αὐτῇ κομπούλει ὑπάρχουν δυσανάλογοι πρὸς τὸν πληθυσμὸν ναοὶ καὶ ἐφημέριοι. Ἐνιαχοῦ κοινότητες ἐκ 400 ἢ 600 οἰκογενειῶν ἔχουν τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ καὶ περισσοτέρας ἐνορίας καὶ ἀνάλογον ἀριθμὸν ἐφημεριῶν. Ἀνεξαρτήτως τῶν συνοικισμῶν τῶν ἀπεχόντων μέχρις ἡμισείας ὥρας ἀπὸ ἄλλα χωρία καὶ διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συντήρησις ἐφημεριῶν, διὰ τὰς κοινότητας αἱ ὁποῖαι εἶναι καταγεμημένα εἰς περισσοτέρας ἐνορίας παρ' ὅσον ἀπαιτεῖ ὁ νόμος πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια τοιαύτη ὥστε νὰ γίνουν συγχωνεύσεις τῶν ἐνοριῶν τούτων. Ἡ ἐντεῦθεν ὀλιγόστευσις τῶν ἐφημεριῶν θὰ ἦτο σημαντικὴ ἀνακούφισις τοῦ Ταμεῖου τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου.

Ἐλέχθη ὅτι ἡ διατηρηθεῖσα περιουσία τῶν Μονῶν χάριν τῆς συντηρήσεως τῶν μοναχῶν εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ ὅτι θὰ ἠδύνατο ἐν μέρος αὐτῆς νὰ ὀφιστοποιηθῇ χάριν τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου. Κατὰ γενικὴν ἐκτίμησιν ἡ ἀφεθεῖσα ἀκίνητος περιουσία χάριν τῶν μοναχῶν δὲν ἀνέρχεται πέραν τῶν 60) ἑκατομμυρίων. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἀπεστραγγίζετο αὐτὴ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξοικονομηθῇ σπουδαῖον ποσὸν τὸ ὁποῖον νὰ ἐκάλυπτεν ἐν ἱκανοποιητικὸν μέρος τῆς ἐπιφανείας τῶν ζητουμένων 40-50 ἑκατομμυρίων.

Δὲν πρέπει νὰ παραθεωρηθῇ ὁ ἱερός καὶ κοινωνικὸς σκοπὸς τῶν μονῶν. Αἱ μοναὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν τελετῶν, τῶν θρησκευτικῶν παγνηφύσεων οἰκοδομοῦν τὰς ψυχὰς τῶν περιούκων χριστιανῶν καὶ ἀπο-

βαίνουν προσκυνήματα τὰ ὁποῖα ζωογονοῦν τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς πειθαρχίας καὶ συντελοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἱστορικῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑθνους. Ἡ μετὰ τινος ἀφθονίας τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν ἐμφάνισις τῶν μονῶν καὶ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν στήριξις τῶν ψυχῶν τῶν πτωχῶν καὶ παντὸς προσκυνητοῦ ξένου ἢ ἡμεδαποῦ εἶναι ἐκδήλωσις τῆς εὐγενείας καὶ τῆς ἀρχοντίας τοῦ Γένους, τὴν ὁποῖαν πάντοτε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐσημείωσεν εἰς τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας της, ὡς μίαν τῶν ὠραιότερων ἐπιταγῶν τοῦ Θεοῦ Ἰδρυτοῦ της, ὡς μίαν τῶν εὐγενεστέρων κληρονομικότητων τοῦ εὐσεβοῦς μας Ἑθνους. Οὐδέποτε θὰ ἔπρεπεν οἱ πολιτικοὶ ἡγέται τοῦ Ἑθνους νὰ μεταρῶν τὴν ἀξίαν τοῦ σιτηρεσίου τῶν μοναχῶν καθ' ὃν τρόπον πράττουν τοῦτο διὰ τὰ συσσίτια τῶν ἀπόρων μαθητῶν ἢ τῶν τροφίμων τῶν δημοσίων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Αἱ μοναὶ εἶναι ἄλλο τι παρὰ τὰ ἄστυλα καὶ τὰ Γηροκομεία τοῦ Κράτους. Ὁ θεσμός των, ἡ ἱστορία των εἶναι συνυφασμένα μετὰ τὸ θερησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ γένους μετὰ τοὺς παλμοὺς του, μετὰ τοὺς ἀγῶνας του. Δὲν πρέπει νὰ λησιμονηται ἢ ἀπορις αὐτῆς ζωῆς των κατὰ τὴν ρύθμισιν τῆς οικονομικῆς των καταστάσεως.

Τὸ Κράτος πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ ὀξυκωτέραν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς μισθοδοσίας τοῦ κλήρου. Ὅλαι αἱ μελέται καὶ οἱ ὑποδειχθέντες ἄχρι σήμερον τρόποι ἀντιμετωπίσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἐφάνησαν ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι προσπάθειαι. Μόνον μία φορολογία ἔμμεσος ἐφαρμοζομένη εἰς τὰ εἶδη τῆς πολυτελείας εἶναι δυνατόν νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτὴν ἀνάγκην καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν ἀναγκαιούσαν ποσότητα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς καταβολὴν τοῦ χιλιοδράχμου κατὰ μῆνα εἰς τοὺς ἐφημερίους, ὡς ὀρίζεται ἐν τῷ νόμῳ. Ἄλλως τε αἱ εὐποροῦσαι τάξεις, αἱ ἔχουσιν σχέσεις μετὰ τὰ εἶδη τῆς πολυτελείας, κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ περισσότεραι ἐξ αὐτῶν οὔτε συχνὰ δυστυχῶς ἐκκλησιάζονται, οὔτε φιλοδοροῦν καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐνορίας, εἰς τὴν ὁποίαν κατ' ὄνομα μόνον ἀνήκουν, εἶναι δὲ δίκαιον νὰ ὑποστοῦν καὶ αὐταὶ τὸ ἴδιον βῆρος ἀναφορικῶς πρὸς τὴν συντήρησιν τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀσφαλίζουσης τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀπολαοῦν τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν των.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ λύσῃ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον τὸ ἐπίμαχον ζήτημα τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Οὐδενὸς ἴσως ἔθνους ἡ ζωὴ εἶναι συνυφασμένη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν του ὅσον ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους πρὸς τὴν ἰδικὴν του Ἐκκλησίαν καὶ ὁμως οὐδὲν ἄλλο Κράτος ὅσον ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία προσεφέρθη μετὰ ἀδυσπῶδιαν, διὰ νὰ μὴ εἰπωμεν ἄλλην λέξιν πρὸς τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν. Θὰ ἦτο θλιβερὰ ἢ ὑπόμνησις ὅτι κατὰ τὸ 1833 ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐδήμειυσε τὴν περιουσίαν ἂν τῶν 400 Μονῶν αἱ ὁποῖαι καὶ διελύθησαν χωρὶς ν' ἀναγνωρίσῃ εἰς ἐαυτὴν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦλάχιστον περὶ ἰδρύσεως ἱερατικῶν σχολῶν, περὶ μορφώσεως καὶ ἐξυψώσεως τοῦ Κλήρου. Δὲν θὰ ἦτο ἔξω τοῦ θέματος καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι, ἐνῶ αἱ ἐγκατα-

λειφθεῖσαι ἀκίνητοι περιουσίαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Τουρκίαν ἠδύναντο ν' ἀντικατασταθοῦν ἐν μέρει ὑπὸ τῶν βακουφικῶν κτημάτων τῶν τζαμίων τῶν ἐγκαταλειφθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις καὶ ταῦτα παρελήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης ὡς ἐγγύησις τῶν ἀποζημιώσεων τῶν προσφύγων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐκπαιδευτικαὶ ἐπιτροπεῖαι διασπάζον τὰς Ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, καὶ αὐτόνομοι Ὀργανισμοὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ πανελληνίων προσκυνημάτων διαχειρίζονται χρήματα τῆς εὐσεβείας τῶν Χριστιανῶν πρὸς σκοποὺς ξένους πρὸς τὸν προορισμὸν τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἐκ λόγων ἱστορικῶν καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων πηγάζει ἐπιτακτικὴ ἢ ὑποχρέωσις τῆς Πολιτείας νὰ ἐξεύρῃ δι' ἑμμέσου φορολογίας καὶ διὰ τῶν ἰδίων ὀργάνων ἐπιμελουμένη τῆς εἰσπράξεως τῶν προσόδων τῶν ἑξῶ τῶν ἱερῶν Ναῶν, τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν πρὸς ὀξυκωτὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Εἶναι δὲ αὐτόνομητον ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς μισθοδοσίας τοῦ κλήρου θὰ ἐγεννᾶτο ἡ βεβαία προὑπόθεσις τῆς ἀποκτίσεως μορφωμένου κλήρου. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ὑπ' ὄψει της ἡ Κυβέρνησις καὶ τὴν δαπάνην τῆς λειτουργίας ἀναλόγων ἱερατικῶν σχολῶν διευθυνομένων ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας. διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ πλέον σήμερον Ἐκκλησία ἄνευ μορφωμένων στελεχῶν καὶ δὴ μορφωμένων οὐχὶ μὲ ξηρὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ὡς συμβαίνει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς Θεολογικὰς Σχολὰς Πανεπιστημίων, ἀλλὰ μετὰ ἀγωγὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀποκτιωμένην ἐντὸς οἰκοτροφείων λειτουργούντων μετὰ Ναοῦ, ὅπου ἡ μυστικὴ πνοὴ τῆς Ἐκκλησίας διαχεομένη διὰ τῶν μυστηρίων της, τῶν τελετῶν της, ν' ἀναπνέεται ὑπὸ τῶν τροφίμων της πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐνταλάσσεται μετὰ τῶν γνώσεων εἰς τὰς ψυχὰς των τὸ πνεῦμα τῶν παραδόσεών της, νὰ βιοῦται ὁ χαρακτήρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ νὰ ἐκτιμᾶται βαθύτερον ἢ ἀξία τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ἄλλως, ἐὰν δὲν λυθῇ ὀξυκωτῶς τὸ οικονομικὸν πρόβλημα τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου, ἐὰν δὲν ἐξασφαλισθῇ ἢ δαπάνη τῆς λειτουργίας ἐιδικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, ἢ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξυψώσις τῶν ἐφημεριῶν, τῶν λειτουργῶν τούτων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ διερχόμενοι τοῦ ὕψους τῆς πνεύματος καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἀγιαστικῆς τῆς δυνάμεως, δὲν θὰ ἐπιτευχθῇ ποτέ, τὴν δὲ περὶ τούτου εὐθύνην θὰ ὑπέχρῃ οὐχὶ ὀλιγώτερον καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, Πρόεδρος

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

† Ὁ Πατρῶν ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ὁ Σπάρτης ΓΕΡΜΑΝΟΣ

† Ὁ Δημητριάδος ΓΕΡΜΑΝΟΣ

† Ὁ Νιγρῆτις ΕΥΓΕΝΙΟΣ

† Ὁ Πτολεμαίδος ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Αἰδυμοτείχου ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους ΣΩΚΡΑΤΗΣ

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΔΙΟΔΩΡΟΣ

† Ὁ Σάμου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

† Ὁ Θήρας ΑΝΘΙΜΟΣ

† Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

NOMIKA ZHTHMATA*

Προσβολή κατά της Χριστιανικής Θρησκείας, τῶν ἡθῶν καὶ τῆς δημοσίας αἰδοῦς, μία παράλειψις τοῦ Νόμου 5060.

Εἰς τινὰ τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδόμενων ἐφημερίδων, ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Πῶς ἐγίνε Θεός» διατριβὴ τις, ἀπομένη τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸ δημοσίευμα, καὶ εἰς σαρκικὴν ὁμιλίαν συνέβη μετὰ τῆς Μαριὰμ τῆς Μαγδαληνῆς. Τὸ δημοσίευμα περιέχει καὶ σειρὰν περιόδων βλαπτουσῶν τῆς ἡθῆς, ὥστε νὰ μὴ ᾖ δυσχερὴς ἢ, κατ' ἔμμεσον ὁμοίως τρόπον, εὐφρασις τῆς ρυθμιστικῆς ποινικῆς διατάξεως. Ἄλλ' ἐρωτᾶται, μὴ ὑπαρχουσῶν τυχόν ἐν τῷ δημοσίευσματι τοιούτων περιόδων. ἂν ἡ πράξις θὰ προῦβλέπετο ὑπὸ ποινικῆς διατάξεως, μετὰ τὸν νόμον 5060 (1931).

Ὡς γνωστὸν ὁ ν. 5060 εἶναι ἀντιγραφὴ ἐν πολλοῖς καὶ αὐτῆς τῆς λεκτικῆς διατυπώσεως τοῦ νομοσχεδίου τοῦ Ν. Δημητρακοπούλου, ἀλλ' οὗτος δὲν παρέλειψε νὰ καταστρώσῃ (εἰς τὸ κεφάλαιον ΙΒ' ἄρθρα δὲ 20, 30 καὶ 31) διατάξεις περὶ πράξεων ἀξιολογίων «κατὰ τῆς θρησκείας, τῶν ἡθῶν καὶ τῆς αἰδοῦς», καὶ ἐν ἀλληλουχίᾳ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1911 ὥρισεν τὰ τῆς κατασχέσεως διὰ τοῦ ἄρθρου 64 τοῦ σχεδίου του, ἣτις ἐπιτρέπεται καὶ ἐπὶ «προσβολῆς κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας». Τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ νομοσχεδίου Δημητρακοπούλου διευπλώθη ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσβολὴν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, τὰ ἄσμενα δημοσιεύματα καὶ τὰς εἰδήσεις περὶ τὰς κινήσεις τοῦ στρατοῦ κλπ. εἰς τὸ ἄρθρον 44ον τοῦ ν. 5060, ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἐπομένου ἄρθρου 45, κατ' ἀντιγραφὴν σχεδόν, ἀναγράφεται ἢ ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου Δημητρακοπούλου διαδικασία τῆς κατασχέσεως τῶν ἐντύπων. Ἐν ἀλληλουχίᾳ τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ Δημητρακοπούλου φέρει «ὁ νόμος τῆς 23 Νοεμβρίου 1837, ὁ τῆς 27 Ἰουνίου 1850 καὶ πᾶσα διάταξις ἀντικειμένη εἰς τὸν παρόντα νόμον καταργοῦνται», ὀρθῶς δέ, διότι τὸ νομοσχέδιον ἦτο πλήρες καὶ ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τῆς ἐξυβρίσεως τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἄλλ' ἐν τῷ ν. 5060 δὲν ὑπάρχει διάταξις σχετικὴ περὶ προσβολῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, παρὰ τοῦτο ὁμοίως ὑπάρχουσι (ἄρθρ. 44 καὶ 45) διατάξεις κατασχέσεων ἐφημερίδων «ἐνεκὸν προσβολῆς κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας». Ἄλλ' ἵνα συγχωρηθῇ κατάσχες, συμφώνως δὲ καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον 15ον τοῦ νῦν συντάγματος, ἀπαιτεῖται παραβίασις νόμου, διότι τὸ Σύνταγμα φέρει «ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσιν ἢ κατάσχες μετὰ τὴν δημοσίευσιν, ἐνεκὸν προσβολῆς κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας περιπτώσεις, ἐνεκὸν ἀσέμνων δημοσιευμάτων κλπ.». Ἀλλὰ τοιοῦτος νόμος δὲν ὑπάρχει, ἐφ' ὅσον ὁ νόμος 5060 δὲν ἔχει τοιαύτην διάταξιν περὶ προσβολῆς τῆς Θρησκείας, ἢ ὁμοίως ἀναγνωρίζει διὰ τοῦ ἄρθρου 44, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει

τὴν κατάσχον καὶ ἐνεκὸν προσβολῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Καὶ δὲν ὑπάρχει τοιαύτη διάταξις, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 70 φέρονται καταργηθέντα καὶ τὰ ἄρθρα 17 καὶ 18 τοῦ περὶ ἐξυβρίσεως νόμου τῆς 23 Νοεμβρίου 1837, ἅτινα θεσπίζουσι διατάξεις προσβολῆς τῶν δογμάτων κλπ. τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ σχέδιον τοῦ νέου π. κ. κ. τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ἕως βάσις τοῦ ν. 5060 κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν, ἀναγνωρίζει ἐξυβρίσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἄρθρων 166 καὶ 167, ἅτινα ἀνταποκρίνοντα πρὸς τὰ ἄρθρα 17 καὶ 18 τοῦ περὶ τύπου νόμου τῆς 23 Νοεμβρίου 1837. Ἐκ πάντων τούτων δύναται νὰ ὑποστηρηθῇ ὅτι παραδρομῆς προεῖδον εἶναι ἢ ἐν τῷ ἄρθρῳ 70 τοῦ νόμου 5060 (1931) διατύπωσις περὶ καταργήσεως καὶ τῶν ἄρθρων 17 καὶ 18 τοῦ νόμου τῆς 23 Νοεμβρίου 1837, ἅτινα πρέπει νὰ διατηρηθῶσιν ἐν ἰσχύϊ, ἵνα εὖρη ἐφαρμογὴν καὶ τὸ ἄρθρον 44ον τοῦ ἰσχύοντος νόμου 5060 τὸ ὁποῖον προϋποθέτει πάντοτε ἀδίκημα, ὅπως καταδηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ ἐπομένου ἄρθρου, τοῦ 45ου. Ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ νόμου 5060 φέρονται ταῦτα: «Ἐπίσης διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ διατάξεις τινὲς τοῦ παλαιοῦ νόμου περὶ τύπου καὶ ἐξυβρίσεως ἐν γένει, καταργουμένων τῶν ἀπὸ πολλοῦ εἰς ἀχρηστίαν περιελθουσῶν, ὡς μὴ προσαρμοζομένων πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Συντάγματος, διατάξεων αὐτοῦ». Ἀλλὰ τὰ ἄρθρα 17 καὶ 18 τοῦ ν. τῆς 23 Νοεμβρίου 1837 δὲν ἀντίκεινται εἰς τὰ ἄρθρα 1 καὶ 16 τοῦ Συντάγματος.

Ἡ γνώμη ἡμῶν περὶ τῆς ἐκ παραδρομῆς καταργήσεως καὶ τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων ὑποστηρίζεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι «παραδρομῆς» ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 68 τοῦ ν. 5060, τὸ ὁποῖον δὲν παραπέμπει, ὡς ἔδει, εἰς τὸ ἄρθρον 44, ἀλλὰ τὸ 45 τοῦ ν. 5060.

Κέρκυρα 27/1/34

Σ. Δ. ΜΑΥΡΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΦΕΤΩΝ

ΤΡΕΙΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ

Πρὸ τινος ἐδώρησα εἰς τὸ θεολογικὸν σπουδαστήριον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τρεῖς κώδικας, περιελθόντας εἰς τὴν κατοχὴν μου ἐξ ἀγοράς, τοὺς ἀκολούθους:

Α' Κώδιξ ἐσταχωμένος διὰ ναστοῦ χάρτου καὶ ἀποτελούμενος ἐκ φύλλων (0,21×0,15) 127 ἠριθμημένων διὰ μολυβδίδος ὑπὸ μετὰγενεστέρους χειρός. Τὰ φύλλα 1—7, 16—17 καὶ 115—127 ἄγραφα. Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος τούτου εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

1. (φ. 8α—15β) «Περὶ ἰλημῆς ὀητορικῆς ἀπλή φράσει».
2. (φ. 18α—91β) «Τοῦ σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως, τοῦ ὑπερῶν διὰ τοῦ θείου καὶ μοναχικοῦ σχήματος Θεοδοσίου μετονομασθέντος, ἐκθεσις περὶ ἐπιστολικῶν τύπων».

Ἐν τέλει τοῦ φύλλου 9 β.

Τέλος τῶν ἐπιστολικῶν τύπων».

3. (φ. 92α—110α). Περιέχει τὰς ἀκολούθους ἐπιστολάς τοῦ Κορυθαλέως, μεταγενεστέρων καὶ παλαιότερων Ἑλλήνων.

α' «Τοῦ αὐτοῦ κυρίου Θεοφίλου Κορυθαλέως τοῦ

*) «Θέμις» ἔτ. 1934, σ. 366-367.

Ἀθηναίου, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν παναγιώτατον Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, πρότερον δὲ Ἀλεξανδρείας κύριον Κύριλλον». β' «Ὁ αὐτὸς Σοφριανῶ». γ' Μάξιμος ὁ Μαργουίνιος Δαυίδη τῷ Ἐσχελίῳ σοφωτάτῳ εὐ πράττειν. δ' «Μάξιμος ταπεινὸς Κυθηρῶν ἐπίσκοπος Σαμοιμουήλῳ, τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ εὐ πράττειν». ε', «Ἐπιστολαὶ Κυρίλλου τοῦ νῦν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, πρότερον δὲ Κωνσταντίνου καλουμένου. Κωνσταντῖνος ὁ Λούκαρις Δαβίδη τῷ Ἐσχελίῳ εὐ πράττειν». στ' «Ὁ αὐτὸς τῷ αὐτῷ ζ' «Λεόντιος Εὐστράτιος Δαβίδη τῷ Ἐσχελίῳ η' «Ἐπιστολαὶ Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μάξιμος Ματθαίῳ ἱερομονάχῳ θ' «Νικηφόρος ὁ καθηγούμενος Πάτριου τῷ ὁσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχῳ κυρίῳ Μαξίμῳ». ι' «Ἐπιστολὴ τοῦ σοφωτάτου καὶ ὑπερτίμου Μιχαήλου τοῦ Ψελλοῦ καθηγορικῆ κατὰ τοῦ ἰδίου παπᾶ». ια' «Ἰουλιανοῦ βασιλέως τοῦ παραβάτου πρὸς Βασίλειον τὸν Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπον». ιβ' «Βασίλειος Ἰουλιανῶ χαίρειν». ιγ' «Λιβάνιος ὁ σοφιστὴς Ἰωάννη τῷ Χρυσοστόμῳ».

Ἐν φύλλῳ 110α «Τέλος τῶν ἐπιστολῶν»

4. (φ. 110β—112β) «Ἀφθονίου σοφιστοῦ προγυμνάσματα».

α' ὄρος μύθου β' ὄρος διηγήματος γ' ὄρος χροίας.

Ὁ κώδιξ περιέχει τὸ κείμενον καὶ τὴν ἐξηγήσιν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, τοῦ φύλλου διαιρουμένου εἰς δύο στήλας.

Ὡς γνωστὸν οἱ ἐπιστολικοὶ τύποι τοῦ Κορυδαλέως ἔχουσι πολλάκις ἐκδοτῆ τύποις.

Β' Κώδιξ ἐσταχωμένος διὰ βύρσης καὶ ἀποτελούμενος ἐκ φύλλων (0,20×0,15) 119 ἀριθμηθέντων ὑπ' ἐμοῦ. Ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει λείπουσι φύλλα τινά, τὰ δὲ φύλλα 76, 80 καὶ 102 ἀγραφα.

Ἐν φύλλῳ 1α.

Ἐκ τῶν τοῦ Ἀναστασίου Μαυροκεφάλου».

Περιέχει ἀστρονομικὸν ἔργον, πιθανῶς μετάφρασιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ ἀστρονομίας.

Ἐν φύλλῳ 103α.

Οἱ δ' τρόποι τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ἐκ τοῦ τοῦ Ἱερωνύμου, τοῦ παρὰ τῷ Θεολόγῳ φοιτήσαντος, Ἀρχιεπίου¹ τε καὶ Αὐγουστίνου».

Γ' Κώδιξ περγαμηνός, οὐτινος ἔχει ἐκπέσει ἢ στάχως. Ὁ κώδιξ οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα καὶ ἕξ τετραδίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων περιελάμβανεν τέσσαρα δίφύλλα. ἐπομένως ὁκτώ φύλλα ὕψους 0,18 καὶ πλάτους 0,14. Τὰ τετράδια ταῦτα ἔχουσιν ἀριθμηθῆ ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα ἐν τῇ κάτω ᾗ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἕκαστον τετραδίου διὰ γρομμιάτων τοῦ ἀλφαβήτου (α'—ιστ'). Ἐκ τῆς ἀριθμώσεως ταύτης γίνεται δῆλον ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος περιελάμβανεν ἀρχικῶς 128 (16×8) φύλλα. Ἐκ τῶν φύλλων τούτων λείπουσι νῦν τέσσαρα ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώτου τετραδίου καὶ ἐν ἐκ τοῦ μέσου τοῦ δεκάτου ἕκτου, ἐπομένως ὁ κώδιξ ἀποτελεῖται νῦν ἐξ 123 φύλλων. Ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς ἔχει ἀριθμηθῆ ὁ κώδιξ οὗτος κατὰ φύλλα δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἐν τῇ ἀνω ᾗ 1—122. Τοῦ πρώτου τετραδίου ἔχουσιν ἀ-

ριθμηθῆ τρία φύλλα (1-3) οὕτως ὥστε τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ δευτέρου τετραδίου φέρει τὸν ἀριθμὸν 4. Ἀλλὰ τοῦ πρώτου τετραδίου σώζονται 4 φύλλα οὕτως ὥστε, τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ δευτέρου τετραδίου ἔπρεπε νὰ φέρῃ τὸν ἀριθμὸν 5. Ὡς φαίνεται κατὰ τὴν δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἀριθμῶν ἐν τῶν φύλλων τοῦ πρώτου τετραδίου θὰ εἶχε τεθῆ ἐντὸς τοῦ κώδικος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠριθμηθῆ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὅτι ἐντὸς τὰ φύλλα τοῦ ἡμετέρου κώδικος εἶναι 123 ἔχουσιν ἀριθμηθῆ μόνον 122 (1—122).

Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος τούτου εἶνε τὸ ἀκόλουθον:

1. (φ. 1α-98α) Ἀκέφαλον. Ἄρχ. «ἀδρόν, μέγα, δαυιλῆς» καὶ τελευτᾶ (φ. 98α) «Τέλος εἴληφε τοῦ λεξικοῦ ἡ δέλτος». Ἡ δέλτος αὕτη τοῦ λεξικοῦ περιλαμβάνει τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἀκολούθως: φ. 18α «ἀρχὴ τοῦ Β'», φ. 20β «ἀρχὴ τοῦ Γ'», φ. 22β «ἀρχὴ τοῦ Δ'». φ. 28β «ἀρχὴ τοῦ Ε'», φ. 42β «ἀρχὴ τοῦ ζ'», φ. 43β «ἀρχὴ τοῦ η'», φ. 45β «ἀρχὴ τοῦ θ'», φ. 47α «ἀρχὴ τοῦ ι'», φ. 49α «ἀρχὴ τοῦ κ'», φ. 58β «ἀρχὴ τοῦ λ'», φ. 59α «ἀρχὴ τοῦ μ'», φ. 62β «ἀρχὴ τοῦ ν'», φ. 64α «ἀρχὴ τοῦ ξ'», φ. 64α «ἀρχὴ τοῦ ο'», φ. 67β «ἀρχὴ τοῦ π'», φ. 78α «ἀρχὴ τοῦ ρ'», φ. 79α «ἀρχὴ τοῦ σ'», φ. 85α «ἀρχὴ τοῦ τ'», φ. 89α «ἀρχὴ τοῦ υ'», φ. 91β, «ἀρχὴ τοῦ φ'», φ. 95α «ἀρχὴ τοῦ χ'», φ. 96α «ἀρχὴ τοῦ ψ'», φ. 97α «ἀρχὴ τοῦ ω'».

2. (φ. 98α). «Λέξεις ἀναγκαῖαι ἐγκείμεναι εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον».

3. (φ. 98β). «Ἐκ τοῦ κατὰ Μᾶρκον».

4. (φ. 99α). «Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν».

5. (φ. 99α) «Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην».

6. (φ. 99β) «Ἀκριβεῖς λέξεις τῶν ὀν' ψαλμῶν».

7. (φ. 102α) «Λέξεις τῶν Πράξεων».

8. (φ. 102β) «Λέξεις ἀποστολικαί».

9. (φ. 105β) «Πρὸς Ἑβραίους».

10. (φ. 106α) «Βασιλειῶν πρώτη».

11. (φ. 106β) «Βασιλειῶν δευτέρα».

12. (φ. 106β) «Βασιλειῶν γ'».

13. (φ. 106β) «Βασιλειῶν δ'».

14. (φ. 107β) «Λέξεις τοῦ Ἰσῶβ».

15. (φ. 109α) «Λέξεις τῶν Παροιμιῶν».

16. (φ. 111α) «Ἐκ τοῦ Σιράχ».

17. (φ. 111α) «Λέξεις τῆς Παναρέτου»

18. (φ. 112α) «Λέξεις τῶν ἀσμάτων».

19. (φ. 112α) «Λέξεις τῶν προφητῶν».

20. (φ. 114α) «Λέξεις Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου».

21. (φ. 114β). Ἐκ τοῦ Ἡσαίου».

22. (φ. 114β). «Ἐκ τοῦ Ἱερεμίου».

23. (φ. 114β). «Ἐκ τοῦ Ζαχαρίου».

24. (φ. 114β) «Ἐκ τοῦ Δανιήλ».

25. (φ. 115α) «Ἐκ τῶν Παροιμιῶν».

26. (φ. 115α) «Ἐκ τῶν Παραλειπομένων καὶ τοῦ Ἑσδρα».

27. (φ. 115α). «Λέξεις τῆς Ὀκτατεύχου».

28. (φ. 117α). «Λέξεις τῶν Ὁδῶν».

1. Ἡ ἀρίθμωσις τῶν φύλλων γίνεται πρὸς εὐκολωτέραν εὑρεσιν κατὰ τὴν δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἀριθμῶν, ἵτις διως, ὡς ἀνωτέρω παρετηρήθη, εἶναι ἐσφαλμένη κατὰ ἓν φύλλον.

1. Παράκειται προφανῶς περὶ τοῦ Ἀστερίου.

29. (φ. 118α). «Ἰωάννου Φιλοπόνου Περὶ διαφορῶν σημασιῶν διαφορῶς τῶν νοουμένων κατ' ἀλφάβητον».

30. (φ. 119α). «Λεξικὸν ῥωμαίων κατὰ στοιχεῖον».

31. (φ. 122α). «Οἱ ἀναγινωσκόμενοι λόγοι τοῦ Θεολόγου».

32. (φ. 122β) «Περὶ τοῦ ἀνθρώπου» Ἄρχ. «Ἐπιτὰ εἶσιν αἱ ὥραι, ὡς ἡλικίας· καλοῦσι· παιδίον, παῖς, μειράκιον, νεανίσκος, ἀνήρ, πρεσβύτες, γέροντες». Τοῦτο ἔχει γραφῆ ὑπ' ἄλλης μεταγενεστέρας χειρός.

Ὅπως οἱ ἀναγνώσται λάβωσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ κώδικος τούτου παρατίθεται κατωτέρω τὰς λέξεις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Λέξεις τῶν Πράξεων.

«Ὀπιανόμενος, ὁρώμενος, φαινόμενος. Συγαλιζόμενος, συναθροίζόμενος καὶ συνῶν αὐτοῖς. Ὑπέλαβεν, ὑπεδέξατο. Ἀιενίζοντες, βλέποντες. Σαββάτου ἔχον ὁδόν, τοσοῦτον τὸ διάστημα, ὅσον δυνατόν καὶ Ἰουδαῖον περιπατεῖν ἐν Σαββάτῳ. Ἀτιμίδα, τὴν αἰθμίδα. Ἀσμένως, προθύμως. Ἐπέιχε, προσεῖχεν. Ἐνοσφίσατο, ἔκλεψε. Συνέστειλαν, συνεκάλυψαν. Ἀπέδοσθε, ἐπωλήσατε. Πέριξ, κύκλω. Γερουσίαν, τὸ πρεσβυτέριον. Φύλακας, τοὺς τηροῦντας. Διεπρίοντο, πικρῶς ἐχάλεπαινον. Παρεθεωροῦντο, κατεφρονοῦντο. Ἐκθετα, τὰ ὀπιτιόμενα. Ἀσιτεῖος, πολιτικός, κεχαριτωμένος. Ἀνείλετο, ἀνέλαβεν. Ἡμόνατο, ἐξεδικεῖτο, ἀντιπέδωκεν. Ἄρμα, ὄχημα, κάρουχα. Σκήνωμα, μετοίκησις. Ἐνεοί, ἡσυχιοί, ἄφρωνοι, κωφοί. Συμβιβάζων, ἐφιστῶν, διδάσκων. Ἐκσπειρης, ἐκ τάγματός ἢ καταλόγου, ὃ λέγεται νόμωρον. Μὴ κοῖνον, μὴ ἀκάθαρτον νόμιζε. Ἐχρηματίσθη, προσφητεύθη. Καθιεμένην, καταφερομένην. Ῥαδιουργίας, ἐγγχειρήσεως πονηρᾶς καὶ κακοήθους. Ἀναχθέντες, πλεύσαντες. Παρώτρηναν, παρώξυναν. Στέμματα, στεφανώματα. Παρωχημέναις, παρελθούσαις. Ἀλισγημάτων, τῶν μεταλήψεων τῆς μιαιφωρίας. Πύθωνος, δαιμονίου μάντιως οὕτω καλούμενον. Ἀγοραῖοι, τῶν δημοτῶν. Σπερμολόγος, λεξιθῆρος. Προσφάτως, ἐν τῷ παρόντι. Ἀνεῖλεν, ἀνέλαβεν, ἐπανεκαλέσατο. Συνομοροῦσα, γειτονεύουσα. Περιεργα, τὰς γοητείας. Περατωθῆναι, πληρωθῆναι. Ἀπελεγμὸν, ἔλεγχον. Νεῶ, ναῶ. Κορεῖν, κοσμεῖν. Νεωκόρος, κοσμήτωρ ναοῦ ἢ ἐπιτηρέτης. Ἀγοραῖοι, οἱ τῇ ἀγορᾷ σχολιάζοντες. Συνείπειτο, συνηκολούθει. Ἐξαγτίσαι, ἀριστερόν. Κεκοινώνηκεν, ἐμίανε. Ἐξειλόμην, ἀφειλόμην. Καταλειμμένος, καταλειφθείς. Δεισιδαιμονίας, ἐλαβεῖας. Κατ' ἐξοχήν, καθ' ὑπεροχήν. Ἡγῆμαι, ἠγοῦμαι, νομίζω. Ἀποπλεῖν, ἐκπλεῖν. Πέλαγος, τὸ τῆς θαλάσσης πλάτος. Ἀνευθέτον, ἀχρήστου. Κατὰ Σαλμόνην, τόπον οὕτω καλούμενον. Κατὰ λίβα, κατὰ ζέφυρον, τοῦτέστι κατὰ δύσιν. Ταβερνῶν, πανδοχείων. Προθέσεως, σπουδῆς. Ἀνοφθαλμίειν, ἀντιβλέπειν. Ἐπικρατεῖς, ἐπιγινόμενοι. Ἐκ προύνης, ἐξ ὀπισθεν τοῦ πλοίου. Πρώρας, τῆς ἔμπροσθεν ἐσοχῆς τοῦ πλοίου. Ἐπώκειλαν, ἐπανέπανσαν. Ταξάμενοι, ὁρίσαντες. Ἰερόν, οἶκον Θεοῦ».

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Η ΘΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

[7]

δ) Συμπέρασμα.

Δυνάμεθα τώρα νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὰ εἰρημένα. Πρῶτον, ἀνεπτύξαμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ὄχι μόνον ἰκανὸς νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ τεκμήρια τοῦ εὐεργετικοῦ σχεδίου περισσῶς ἀποδεικνύουν ὅτι πράγματι μεριμνᾷ. Δεύτερον, ἡ οὕτω καλουμένη *μηδαμινότης* τοῦ ἀνθρώπου εἶνε μᾶλλον φαινομενικὴ παρὰ πραγματικὴ, ἀφοῦ ἢ ἐν τῷ τέρατι τῆς ἐξελίξεως θέσις του ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην του σπουδαιότητα, ἢ δὲ διάνοια καὶ τὸ πνεῦμά του τὴν ἐπιβεβαίουν πλήρως, ἀποδεικνύοντα ὅτι εἶνε ὅλως μοναδικὸν ὄν, ἀναντιρρήτως μὲν ὡς πρὸς τὴν γῆν ταύτην, ἴσως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸ σύμπαν.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐπάρξεως τοῦ κακοῦ εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει προγνωρίσει πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ κακὸν ὅταν τὸν ἐδημιούργει, ὑπὸ ταύτην δὲ τὴν ἔννοιαν τὸ εἶχε προσχεδιάσει. Ἄλλὰ συγχρόνως προεγνωρίζε καὶ ὅτι τοῦτο εἶνε μόνον πρόσκαιρον καὶ ὅτι θὰ ἀγάγη εἰς πλεόν ἢ ἀντίστοιχον μόνιμον ἀγαθόν, ὅπερ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποκτηθῆ ἄλλως. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀπέναντί του τὴν αἰωνιότητα καὶ ὅτι τὸ σχέδιόν του περιλαμβάνει τὸ σύμπαν ὁλόκληρον. Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ λοιπὸν τούτῳ κακὰ δὲν πρέπει νὰ λογίζονται ὡς σκοποί, ἀλλὰ μόνον ὡς μέσα πρὸς σκοπούς· καθ' ὅσον δὲ γνωρίζομεν, θὰ πρέπει νὰ εἶνε ἄριστα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀρίστων σκοπῶν. Πράγματι, καθ' ἃ ἤδη ἐλέγχθη, φαίνεται ὅτι εἶνε ὄχι μόνον τὰ ἀριστα, ἀλλὰ καὶ τὰ μόνα δυνατὰ μέσα πρὸς ἀνάπτυξιν παντός ὅ,τι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον. Συμπεραίνομεν λοιπὸν ὅτι, καίτοι ὁ Θεὸς προσεχεδίασε καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν τὰ εἶχεν ἐπιθυμήσει ἀμφοτέρω, ὑπάρχουν δὲ ἐν τῇ φύσει ἰκαναὶ ἐνδείξεις μαρτυροῦσαι ὅτι τὸ ὅπερ ἐπεθύμησεν εἶνε τὸ ἀγαθόν, τὸ δὲ κακὸν εἶνε μόνον ὁ ἀναπόφευκτος τοῦ ἀγαθοῦ συνοδός.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο συχνὰ ἐκφορᾶται διὰ τῆς προτάσεως, ὅτι ἡ Ἄγαθότης εἶνε κατηγορηματὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦτο δ' εἶνε ἀναντιρρήτως ἀποδεκτόν. Πράγματι δέ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἀγαθός, ἐδημιούργησεν ἐν ὄν εὐγενέστερον ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης, ἀφοῦ τινὲς τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὰ σφάλματά των, εἶνε ἐκτὸς ἀμφιβολίας ἀγαθοί. Ἄλλ' εἶνε σπουδαῖον νὰ σημειωθῆ ἡ ἔννοια, μὲ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ μόνη εἶνε ἀληθής.

Λέγοντες λοιπὸν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἢ μεριμναν αὐτοῦ περὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἐννοοῦμεν μίαν οἰκουμενικὴν ἀγαθοεργίαν ἢ ἔφρασιν νὰ κτασθῆται τις πάντας ὅσον τὸ δυνατόν εὐτυχιστέτους ἀσχέτως πρὸς τὴν διαγωγὴν των. Ἡ ὑπαρξις τοῦ κακοῦ φαίνεται μοιραία εἰς μίαν τοιαύτην θεωρίαν. Ἄλλὰ μᾶλλον ὁ Θεὸς θέλει νὰ προάγῃ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν ἀληθέστερον καὶ ἀριστον τρόπον, ὄχι δηλ. παρέχων εἰς αὐτὸν ὅ,τι ἐπι-

θυμεῖ, ἀλλὰ παιδαγωγῶν καὶ ἀναπτύσσων τὸν χαρακτῆρά του. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ Θεὸς εἶνε ὄχι μόνον *εὐεργετικός*, ἀλλ' ἅμα καὶ *δίκαιος*. Ἐπομένως ἐπιθυμεῖ ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὄχι μόνον εὐτυχής, ἀλλὰ καὶ δίκαιος, καλός. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν προικίζει αὐτὸν μὲ θέλησιν *ἐλευθέραν*, μὲ τὴν ὁποίαν ἐνδέχεται νὰ γείνη κακὸς καὶ, ἐπομένως, δυστυχής. Ἡ ἐποψὶς λοιπὸν αὐτῆ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θεοῦ, συνδυάζουσα τὴν ἀγαθοσύνην μὲ τὴν δικαιοσύνην, ἐξηγεῖ ὄχι μόνον τὰ τεκμήρια τοῦ εὐεργετικοῦ σχεδίου δι' ὅλης τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ἕπαρξιν τοῦ κακοῦ, ἰδίως δὲ τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ, καὶ παρουσιάζεται ὡς ὁ μόνος τρόπος τοῦ συμβιβασμοῦ των. Συντόμως εἰπεῖν, ἡ ἀγαθοσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἀμφοτέρω ἀγαθὰ, ἡ δὲ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνει ἀμφοτέρω.

Ἐάν, μετὰ τὰνωτέρω, παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀγαθότης εἶνε κατηγόρημα τοῦ Θεοῦ, δυνάμεθα νὰ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι κατέχει αὐτήν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς ιδιότητάς Του, ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῆς τελειότητι. Εἶνε λοιπὸν ὁ Θεὸς οὐ μόνον Ὁν ἀπείρου *Δυνάμεως* καὶ *Σοφίας*, ἀλλὰ καὶ τελείας *Ἀγαθότητος*, τῆς λέξεως «τελείας» οὔσης προφανῶς ἀρμοδιωτέρας διὰ μίαν ἠθικὴν ποιότητα οἷα ἡ ἀγαθότης, παρὰ ἡ λέξις «ἀπειρος». Δέον δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ τρία ταῦτα μεγάλα τοῦ Θεοῦ κατηγορήματα ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς τρεῖς κυριωτέρας περὶ τῆς ὑπάρξεώς Του ἀποδείξεις. Ἡ πρώτη ἦτοι ἡ Κοσμολογική, ἀπαιτοῦσα ἐν ἰσοδύναμον πλήρης Αἴτιον, ἀποδεικνύει ἓνα Παντοδύναμον Δημιουργόν· ἡ δευτέρα, ἡ ἀπὸ τοῦ σχεδίου, ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε Πάνσοφος· καὶ ἡ τρίτη, ἡ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε Πανάγαθος. Ἐπ' ἴσης τὰ τρία ταῦτα κατηγορήματα ἀντιστοιχοῦσι μέχρι τινός· πρὸς τὰς τρεῖς ὅψεις, ὅψ' ἄς ἤδη ἐξητάσαμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω δὲ ἀγόμεθα εἰς τὸ μέγα συμπέρασμα ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε φυσικῶς *Παντοδύναμος*, πνευματικῶς *Πάνσοφος* καὶ ἠθικῶς *Πανάγαθος*. (W. T.)

Ἡ ΔΙΔΑΧΗ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ*

Δυνάμεθα γνῶναι τὴν ἡ καινὴ αὐτῆ ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχῆ; (Πράξ. εἴ'. 19).

Μακαριώτατε Πάτερ, Σεβασμώτατοι, εὐσεβεῖς ἑορτασταί.

Εἶχε πάντα λόγον τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ «νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὅταν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου βράχου ἐξειλίσσετο ἡ σκηνή, τῆς ὁποίας, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσει ἤχου ἑορταζόντων, εὐλοβῆ ἀνάμνησιν κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς τελούμεν.

Διότι εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἀντεγράφησαν τὰ τῆς Λαμασκῆ καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἰκονίου, τῆς Λύστρας καὶ τῶν Φιλιππων, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Βεροῦσίας. Δὲν ἠνοίχθησαν ἐδῶ τὰ ἐσώτερα τῶν φυλακῶν, δὲν ἐτέθη εἰς γοῆσιν τὸ ὁδονηρὸν τῆς ἀσφαλείας ἕξιλον. Δὲν

* Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ἀρσίου Πάγου τῆ 29 Ἰουνίου 1934.

ἐλήφθησαν ἀποφάσεις ὅπως θανατωθῆ ὁ σπερμολόγος ξένος, δὲν ἐφυγαδεύθη νυκτὸς ἀπὸ τῶν τειχῶν διὰ σφυρίδος, δὲν ἐξεδιώχθη ἀπὸ φανατισμένον ὄχλον, δὲν ἐβρίσθη, δὲν ἐλιθοβολήθη, δὲν ἐρραβδίσθη.

Αἱ Ἀθῆναι, πόλις θεοσεβεστάτη, κοιτὶς τοῦ φωτός καὶ τῆς ἐπιστήμης, καθέδρα τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐργαστήριον τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ, τῆς μελέτης καὶ τῆς γνώσεως, ὀρητήριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ φιλοσοφοῦσα διάνοια καὶ ἡ τὴν ἀλήθειαν διψῶσα ψυχὴ ἐπεχείρησε τὰς εὐγενεστέρας καὶ τὰς πλέον ἰδεώδεις ἐκστρατείας, ὅπως ζητήσῃ καὶ εὔρη καὶ ψηλαφήσῃ τὸ τέλειον, τὸ ἀληθές, τὸ ὄντως ὄν, δὲν περιφρονοῦν τὸν ἄσημον κήρυκα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως. Οὔτε ἀποκλείουν ὅτι δυνατόν καὶ ἐκείνος νὰ κατέχη ἀλήθειαν καὶ ζητοῦν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ μάθουν τὰ ξενίζοντα κηρύγματά του καὶ τὴν καινὴν του διδαχὴν.

Καὶ τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικόν, ἄξιον καὶ κατὰ τοῦτο τῆς ἱστορίας του καὶ συνεπὲς πρὸς τὸ ἀξίωμα, κατὰ τὸ ὅποιον ἡ ὕγιης ἐπιστήμη ἰδιαιτέρως πάντοτε εὐνοεῖ τὴν ἔρευναν διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ πολλὴν αἰσθάνεται ἱκανοποίησιν ἐν τῇ εὐρέσει τῆς ἀληθείας, ἀδιάφορον ποῦ θὰ εὐρεθῆ αὐτῆ, καλεῖ τὸν Παῦλον νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὰς προσπάθειάς του μὲ ὅ,τι καινότερον, μὲ ὅ,τι ἐπὶ πλέον ἐκείνος γνωρίζει. «Δυνάμεθα γνῶναι τὴν ἡ καινὴ αὐτῆ ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχῆ;». «Δίδου σοφῶ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται!»... «Δυνάμεθα γνῶναι;».

Στιγμαὶ μεγάλα διὰ τὸν Ἀπόστολον! Στιγμαὶ πλήρεις ἀπὸ εὐκαιρίαν πολλὴν ἀλλὰ καὶ εὐθύνην μεγάλην. Ὅχι πλέον ὀλίγα μέλη μικρᾶς τινος συναγωγῆς τῆς διασπορᾶς, ἀλλὰ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, αὐτῆ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν Ἄρειον Πάγον τῆς, τοὺς σοφούς τῆς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τὴν ἔνδοξον· ἡ πόλις μὲ τὸν βωμὸν εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν, ἡ πλήρης ἀπὸ σεβίσματα, θὰ ἀπετέλει κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον τὸ ἀκροατήριόν του, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν καινὴν του διδαχὴν, τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ του, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχεν ἀναδείξῃ «κεῖνος ἐκλογῆς τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά Του ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων».

Βαστάζει δὲ, πράγματι, βαστάζει ἐπαξίως ἐκεῖνο τὸ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα καὶ ἐνώπιον τῆς πόλεως ταύτης τῆς ἐκλεκτῆς, τῆς βασιλίδος τῶν σοφῶν πόλεων, τῆς πανεπιστημιακῆς καθέδρας τοῦ κόσμου. Δὲν μειώνουν καὶ δὲν ἀφαιροῦν τὸ ἀποστολικόν του θάρρος ὁ Παρθενὸν καὶ ἡ Ἀκρόπολις. Δὲν τὸν σκιάζουν καὶ δὲν τὸν κλονίζουσι τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἔργα, οὐδ' ἡ ὅλη εὐγενὴς παρεμβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, οὐδ' ἡ λοιπὴ ἐκλεκτὴ φάλαγξ, τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἀριστοκρατίας τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος. Δὲν τὸν φοβίξει τῶν Ἐπικουρείων ὁ «πρακτικὸς ἀθεϊσμός», οὔτε τῶν Στωικῶν ὁ «πραγματικὸς πανθεισμός». Ἀλλὰ μὲ τέχνην καὶ δύναμιν θαυμαστὴν κηρύσσει εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν ἐκεῖνον κύκλον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ προσφέρει εἰς τοὺς ζητήσαντας ὅπως τὸ γνωρίσουν.

Μακρὰν πάσης ἰδέας πολυθεΐας καὶ ἔξω τῆς κα-

τηγορίας ἐπὶ παρανομία ὡς εἰσάγων ξένα δαιμόνια, ἀνώτερος καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ Σωκράτους, κηρύσσει εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὄχι ξένους θεούς, ἀλλὰ τὸν ἄγνωστον Θεόν των. «Ὁν οὖν ἀγνοοῦντες εὖσεβείτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Καί, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ του, ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι θέμα τῆς δημηγορίας του εἶναι ὁ ἄγνωστος θεός των καὶ κερδίζει οὕτω τὴν ἀνοχήν καὶ αἰχμαλωτίζει τὴν προσοχήν των Ἀθηναίων, τῶν ἰδιαίτερος εὐνοούντων πᾶν ὅτι ἐπέσχετο ἀνακάλυψιν. Προχωρῶν εἶτα μὲ σταθερὰ λογικὰ βήματα, δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐκείνου καὶ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον ἀφίνει χωρὸν δι' ἄλλους θεούς, ὅταν διακηρύσσει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ καὶ ὅτι Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὑπάρχει. Δὲν διστάζει δέ, κάτω ἀπὸ ἓνα Παρθενῶνα, εἰς πόλιν ἐστολισμένην μὲ πλῆθος ἱερῶν ἢ βωμῶν καὶ μὲ τριάκοντα χιλιάδας ἀγαλμάτων καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ὁποίων ἀκόμη κινοῦν καὶ θά κινοῦν τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου, δὲν διστάζει νὰ θίξῃ τὰς πλέον λεπτὰς χορδὰς τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν ἀκροατῶν του καὶ νὰ διακηρύξῃ μετὰ παρηγορίας, ὅτι ὁ ἄγνωστος Θεὸς «οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται» οὐδ' ἔχει ἀνάγκην τινος, καθόσον Αὐτὸς εἶναι «ὁ διδοὺς τοῖς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα».

Θεὸς δημιουργός καὶ προνοητής, ζωὴ τοῦ κόσμου, πατὴρ πάντων· πατὴρ πάντων διότι Αὐτοῦ γένος πάντες ὑπάρχομεν, διότι Αὐτὸς ἐποίησεν ἕξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, διότι ἐν αὐτῷ πάντες ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.

Ἠκούσατε, σοφοὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀληθεστέραν ταύτης φιλοσοφίαν; Δύναται νὰ σᾶς ἱκανοποιήσῃ περισσότερον ἕτερον εὐαγγέλιον;

Ἐκτὸς δὲ τούτων, δὲν παραλείπει ὁ ἦρωας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ νὰ παρατάξῃ καὶ τὰς λοιπὰς ἀληθείας τῆς καινῆς διδαχῆς, ὥστε νὰ παρελάσουν πρὸ τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀκροατῶν του, ὅλα σχεδὸν τὰ θεμελιώδη σημεῖα τοῦ κηρύγματος τοῦ σταυροῦ. Κατάλυσις τῶν χρόνων τῆς ἀγνοίας, ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου, λατρεία ἐν πνεύματι, μετάνοια πάντων πανταχοῦ, θεραπεία, ἁμαρτίας, δωρεὰ χάριτος, κρίσις τῆς οἰκουμένης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀνάστασις Χριστοῦ, ἀνάστασις νεκρῶν.

Ἴσως εἶχε κατὰ νοῦν νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ γνωρίσουν περισσότερα. Ἀλλὰ δὲν ἀφέθη. Εἶπεν ὅμως ἄρκετά. Ἐπροχώρησε πολὺ πέραν τῶν ἐσκαμμένων τῆς Ἀθηναϊκῆς φιλοσοφίας. Καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸν εἶχε πλουτισθῆ μεθ' ἑθναυτὸν νέον, μὲ ὑλικὸν ἄγνωστον, Ἐγνώριζε περισσότερα τῶν πρὶν, ἐγνώριζε πολλά.

ἤξιζεν ὄντως, ἤξιζεν εἰς τὸν ἔνδοξον τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολον. «τὸν μεγαλύτερον τῶν φιλοσόφων τοῦ κόσμου» ὅπως καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνῶν, ἢ ὁποία ἐκτὸς τῆς ἀμυδρῶς σκιαγραφηθείσης αἴγλης ἐκοσμεῖτο καὶ μὲ τοῦτο τὸ προσόν: ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ὡς μᾶς πληροφοροῦν ὁ Ἰώσηπος καὶ Πανσανίας, ἦσαν οἱ θεοσεβέστατοι καὶ οἱ μᾶλλον ἐνάρετοι

ἄλων τῶν Ἑλλήνων, ἤξιζεν ὅπως ἐκεῖνος προτάξῃ τὰ πιστὰ του στήθη ἔμπρὸς εἰς τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν διὰ νὰ μεταδώσῃ τῆς διδαχῆς τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν ἄγνωστον Θεόν, τὸν ὁποῖον, ὑπὸ πρωτοφανεῖς διὰ τὴν ἱστορίαν συνθήκας εἶχε καὶ ἐκεῖνος γνωρίσῃ εἰς τὸν ὁρόμον τῆς Δαμασκοῦ.

Μερικοὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τοῦτου ἰσχυρίσθησαν, ὅτι τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Παῦλος ἀπέτυχεν. Ἀλλὰ πλανῶνται. Δὲν σημαίνει ἂν ἐγέλασαν μερικοὶ, ἢ ἐφράνησαν διστακτικοὶ ἄλλοι. Δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔσχεν ἀμέσως ὀλοκληρωτικὸν τὸν θρίαμβον. Διότι ἤτο τοῦτο φυσικόν· ἤτο πρὸς τὴν ἀφελή ἀμφιβολίαν τοῦ ἀπλοῦκοῦ Ἀποστόλου «ἐκ Ναζαρετ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;» Διότι ἤτο τόσον ἀπροσδόκητος «ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ» καὶ ἤλθεν ἀπὸ τόσον ἀντίθετον σημεῖον, ὥστε νὰ ἔχη λόγους νὰ ἀπορῆ καὶ νὰ διστάξῃ κατ' ἀρχὰς ὁ φιλοσοφῶν ἀνθρώπος.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοῦ Παύλου ἡ θέσις εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον ὑπῆρξε δύσκολος καὶ λεπτή. Ἀλλ' ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖνος πιστῶς καὶ ἐδῶ τὴν ἀποστολήν του. Ἐκήρυξε καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους Χριστὸν ἐσταυρωμένον καὶ ἀναστάντα. Καί, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὰς λέξεις συγχρόνου ξένου σοφοῦ, «δὲν ἐδίστασε νὰ τονίσῃ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἰμποροῦν νὰ τρέχουν ὀπίσω ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς νεωτάτας αὐτῆς φαντασιοπληξίας, ἐὰν θέλουν· τίποτε ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἰμπορεῖ νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀκόμη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ».

Ἄν ἄλλως τε, ὁ Παῦλος ἐπέτυχεν ἢ ὄχι μαρτυρεῖ ὀητῶς ἡ ἱστορία. Καὶ ἂν ἱκανοποίησε τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀληθεῖαν, μαρτυρεῖ ἢ μετὰ ταῦτα ὑποταγῆ του εἰς τὸν Παῦλον, τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ἐνθουσιώδης καὶ πιστῆ συνεργασία του διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Διότι ὑπετάγη, διότι συνειργάσθη, διότι προσέφερον ὅτι καὶ ἂν εἶχεν εἰς τὸν βωμόν του ἐσταυρωμένου Θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικόν..

Οὐρανοβῆμιον μαθητὰ καὶ τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολε! Φυσικοὶ κληρονόμοι καὶ ἡμεῖς τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀπόγονοι τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους Σὺ ἐκήρυξας τὸν ἄγνωστον Θεόν, κλίνομεν εὐγνωμόνως καὶ εὐλαβῶς πάντοτε τὸ γόνυ πρὸ τῆς μνήμης Σου τῆς πανσέπτου καὶ τοῦ ἔργου Σου τοῦ θαυμαστοῦ. Καί, φυλάσσοντες τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον παρὰ Σοῦ καὶ δι' ἐκείνων ἐλάβομεν καὶ ἐγνωρίσαμεν, αἰσθανόμεθα πολλὴν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ καύχησιν, διότι καὶ ἰστάμεθα ἐν αὐτῷ καὶ εἰμεθα εἰς θέσιν νὰ λέγομεν πρὸς Σέ, οὐχὶ τὸ «δυνάμεθα γνῶναι» τῶν προγόνων, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον Σὺ δέσμιος ἀπὸ τὴν φυλακὴν τῆς Ῥώμης ἔγραψες «Οἶδα γὰρ ὅτι πεπίστευκα». (Β'. Τιμ. α'. 12). Γνωρίζομεν, γνωρίζομεν εἰς ποῖον πιστεύομεν! Εἰς Θεὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ ἀναστάντα καὶ εἰς Πνεῦμα Ἅγιον τὸν ἐν Τριάδι μόνον Θεόν! Ὡ, ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν,

Ἄρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Ἱεροκήρυξ Ἀττικῆς

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Διὰ τὰ Γυμνάσια καὶ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν Πρακτικῶν Λυκείων καὶ ἡμιγυμνασίων τοῦ κράτους ἰσχύει σήμερον τὸ κάτωθι πρόγραμμα διὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν (Π. Α. τῆς 18 Νοεμβρίου τοῦ 1931):

α) Ὁρολόγιον πρόγραμμα.

Τάξεις Α, Β, Γ, Δ, καὶ Ε' ἀνὰ δύο ὥρας καθ' ἑβδομάδα.
ΣΤ' μία ὥρα

β) Ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.

Τάξις Α'. Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Π. Δ. Μετὰ σύντομον γεωγραφικὴν ἐξέτασιν τῆς χώρας, ἐν ἣ ἔδρασαν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ἐπισκόπησις τῆς ἱστορίας του, ἰδίως δὲ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς του ἐξελίξεως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἱστορικοῦ του βίου μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐνδιατρίβουσα ἰδίως εἰς τὰ ἱστορικά σημεῖα, τὰ προπαρασκευάσαντα ἢ καταστήσαντα ἀναγκαίαν τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ.

Τάξις Β'. Ἰερὰ Ἱστορία τῆς Κ. Δ. Μετὰ σύντομον ἐπισκόπησιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ, παραστατικὴ ἱστορία τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Κυρίου, βασιζομένη καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως περικοπῶν ἐκ τῶν ἱστορικῶν μερῶν τῶν Εὐαγγελίων.

Τάξις Γ'. Ἱστορία τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐξαιρουμένων ἰδία τῶν μερῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς διαφορὰς τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν λοιπῶν χριστ. Ἐκκλησιῶν καὶ τοιζομένων τῶν σημερινῶν σχέσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς λοιπὰς καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας κοινωνίας τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Τάξις Δ' 1. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Π. Δ., ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα ἐκλεκτῶν περικοπῶν ἐκ τε τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ποιητικῶν καὶ τῶν προφητικῶν βιβλίων αὐτῆς, ὧν τὸ περιεχόμενον ἀναφέρεται εἰς τὰς θρησκ. καὶ ἠθικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἰσραήλ καὶ σχετίζεται μὲ τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ (μέχρι τέλους Δεκεμβρίου).

2. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κ. Δ., ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα περικοπῶν ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῆς (Εὐαγγελίων, Πράξεων, ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων), ἀναφερομένων εἰς τὰς θρησκ. καὶ ἠθικὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους τοῦ ἔτους).

Τάξις Ε'. Ὀρθόδοξος κατήχησις δι' ἀνακεφαλαίωσεως καὶ συστηματοποιήσεως τῶν ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν ἐξαχθεῖσιν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ καθορισμῶν τῶν μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν λοιπῶν χριστ. Ἐκκλησιῶν ὑφισταμένων δογματικῶν διαφορῶν καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς χριστιανικῆς ὑπὲρ τὰς λοιπὰς θρησκείας (μέχρι τέλους Ἰανουαρίου). Σύντομος καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐποπτικὴ λειτουργικὴ μετ' ἀναγνώσεως τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς Ἐκκλ. ὑμολογίας (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους).

Τάξις ΣΤ'. Χριστιανικὴ ἠθικὴ δι' ἀνακεφαλαίωσεως καὶ συστηματοποιήσεως τῶν ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν ἐξαχθεῖσιν ἠθικῶν ἀληθειῶν.

Αἰ ἐπὶ τοῦ προγράμματος τούτου παρατηρήσεις καὶ κρίσεις.

Τὸ ὡς ἄνω πρόγραμμα ἤρχισεν ἐφαρμοζόμενον ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1931—1932 διὰ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν Γυμνασίων κλπ., ἐφεξῆς δὲ κατ'

ἔτος δι' ἐκάστην τῶν ἐπομένων τάξεων. Ἐπομένως τὸ πρόγραμμα τοῦτο οὔτε καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν ἔχει ἐφαρμοσθῆ, οὔτε ἄρα ἔχει ἀκόμη ἐπαρκῶς δοκιμασθῆ ὥστε νὰ δύναται τις ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐκφέρῃ ἐπ' αὐτοῦ ἀσφαλῆ κρίσιν.

Ἦδη πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προγράμματος τούτου ἐκυκλοφόρησε σύντομον ὑπόμνημα τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. **Μπρασιώτη** «Περὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας» (1927), διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ παλαιὸν τετρατάξιον Γυμνάσιον, δίδει ὁδηγίαν διὰ τὴν κατανομήν τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ὅλης εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ (τάξις Α'—νῦν Γ'—Ἱστορία τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ μετ' ἀναγνώσεως ἐκλεκτῶν σχετικῶν περικοπῶν ἐκ τῆς Π. Δ., τάξις Β'—Ἐρμηνεῖα ἐκλεκτῶν περικοπῶν ἐξ ὅλης τῆς Κ. Δ.—Εὐαγγέλια, Πράξεις, ἐπιστολαί—τάξις Γ'—Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μετ' ἀναγνώσεως ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἐκκλ. ὕμνων καὶ Στοιχεῖα Λειτουργικῆς—τάξις Δ'—Κατήχησις).

Μετὰ τινὰ ἔτη, ἀποφασισθείσης τῆς ἰδρύσεως τῶν ἑξαταξίων Γυμνασίων καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι, ἡ τέθη πάλιν ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τοῦ προγράμματος. Ἐν τῷ μεταξὺ διάφοροι ἐκπαιδευτικοὶ καὶ ἐκπαιδευτικαὶ ὁργανώσεις διετύπων καὶ ἐδημοσίευσαν τὰς γνώμας των περὶ τοῦ νέου ἀναλυτικοῦ προγράμματος, διὰ δὲ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ «Δελτίον λειτουργῶν τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως»¹ καὶ αἱ γνώμαι τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Σωτηρίου καὶ Ἀ. Ἀλιβιζάτου, οἵτινες διετέλεσαν καὶ ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι. Τέλος κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1931 ἐδημοσιεύθη τὸ ἀνωτέρω ἐπιθέμενον νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ ἑξαταξίου Γυμνασίου. Ἄλλα μετὰ παρέλευσιν μόλις διατίας ἐκρίθη τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀναθεωρητέον καὶ καθαρῶς ἐπιτροπαὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κατὰ μάθημα πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος.

Ἐν τῷ μεταξὺ διάφοροι ἐκπαιδευτικοὶ θεολόγοι ἐπέκριναν πολλὰ σημεῖα τοῦ νέου προγράμματος ὡς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, ἀλλ' ἢ μᾶλλον σπουδαία καὶ ἀξία περισσοτέρας προσοχῆς ἐπίκρισις αὐτοῦ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, δημοσιεύσαντος σχετικῶς δύο ἀρθρα ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀνάπλασις»². Ἐξετάζων ὁ κ. Ἀλιβιζάτος τὸ καθιερωθὲν πρόγραμμα κατὰ τάξεις, εὐρίσκει τὰς ἐξῆς ἀτελείαις: Ἐν τῇ Α' τάξει εἰσήχθη πάλιν ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλικοῦ λαοῦ, ἣτις, παρεκτὸς ὠρισμένων σημείων, σχετίζονται πρὸς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ξένον καὶ ἀδιάφορον εἰς τὸν μαθητικὸν κόσμον καὶ δὴ τῶν μικρῶν τάξεων καὶ καθιστᾷ τὸ μάθημα τῆς λεγομένης ἱστορίας τῆς Π. Δ. ἀνωτέρων καὶ ἀποχρυστικῶν ἀντὶ δὲ τοῦ μαθηματος τῆς ἱστορίας τῆς Π. Δ. προτείνει ὁ κ. καθηγητῆς τὴν παροχίαν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἐκ τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν βιβλίων τῆς Π. Δ. ἀπὸ τε τοῦ πρωτοτύπου (διὰ τὸ γλωσσικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς

1. Σεπτέμβριος—Νοεμβρίου 1929.

2. Ἄριθ. φύλλ. 4 καὶ 5 ἔτους 1933.

ἀσκανδάλιστον) και επειδή οι μαθηταί της Α' τάξεως δὲν ἐννοοῦν τὴν γλώσσαν τοῦ καιμένου τῆς Ἀγ. Γραφῆς και δὴ τῆς Π. Δ., και ἀπὸ ἀπλῆς παραφράσεως ἐν τῇ ὁμιλουμένη, «ἦτις και θὰ συντελεῖ πλὴν ἄλλων και εἰς τὴν συνήθειαν τῆς χρησιμοποήσεως τῆς παραφράσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς ἀπλουστέραν γλώσσαν, ἐφ' ὅσον αὕτη θὰ ἐγίνετο τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὀρίζει τὸ Σύνταγμα». Ὁμοίως κατακρίνει ὁ κ. Ἀ. Ἀλιβιζάτος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας τῆς Κ. Δ. ἐν τῇ Β' τάξει, συνιστῶν, ὡς και ἐν τῇ Α' τάξει, τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς ταύτης τῆς πηγῆς, δηλ. τῆς Κ. Δ., διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν καταλληλοτέρων ἐξ αὐτῆς τεμαχίων, οὕτως ὥστε «να ἐξάγῃται ἐκτυπος, πραγματικῆ, ζωντανῆ, ἰσχυρὰ και ἐπιβλητικῆ ἢ προσωπικότης τοῦ Ἰησοῦ ὡς τοῦ μόνου ἱκανοῦ ὁδηγοῦ τῆς ζωῆς». Ἀξία κατακρίσεως εὐρίσκει ὁ κ. Ἀλιβιζάτος και τὰ ὀριζόμενα ἐν τῇ Γ' τάξει, διότι ζητοῦνται πολλὰ παρὰ τῶν μαθητῶν, τὰ ὁποία οὐτε ἑσωτερικὴν συνοχὴν, οὔτε ὁμοιογένειαν ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν ὅμως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας εὐρίσκει κατάλληλον διὰ τὴν τάξιν ταύτην. Ἀντιθέτως κατωφέρεται κατὰ τῆς διδασκαλίας τῶν περιοκῶν ἐκ τῆς Π. και Κ. Δ. ἐν τῇ Δ' τάξει και ζητεῖ τὴν διδασκαλίαν ἀποκλειστικῶς τῆς Λειτουργικῆς ἐν τῇ τάξει ταύτῃ, μετὰ στοιχείων τῆς ἱστορίας τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Τὸ πρόγραμμα τῆς Ε' τάξεως ἐπικρίνει ὡσαύτως ὁ κ. καθηγητῆς, κυρίως ἐνεκα τῆς συσσωρεύσεως πολλῆς ὕλης εἰλημμένης ἐκ τῆς Κατηχίσεως, ἐποπτικῆς Λειτουργικῆς και Ἐκκλησιαστικῆς ἑμνολογίας, συνιστᾷ δὲ τὴν διδασκαλίαν μόνως τῆς Κατηχίσεως, διὰ τῆς ἐπεξεργασίας και μὲνῶν και συμβόλων. Τέλος συμφωνεῖ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς ἐν τῇ ΣΤ' τάξει, θέλει ὅμως νὰ διδάσκηται τὸ μάθημα τοῦτο κατ' ἄλλην μέθοδον, ἥτοι ἐπὶ τῇ βάσει συλλογῆς τεμαχίων ἐκ τῆς Ἀγ. Γραφῆς και ἰδία τῆς Κ. Δ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι αἱ ἐπιφυλάξεις και αἱ διαφωναί τοῦ κ. Καθηγητοῦ ἀναφέρονται ὄχι τόσο ἐν τὴν ἐκλογὴν και διάταξιν τῆς ὕλης, ὅσον ἐν τὸ μεθοδολογικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας. Κατ' οὐσίαν δηλαδὴ συμφωνεῖ ὁ κ. Ἀλιβιζάτος ὡς πρὸς τὴν ὑφισταμένην διάταξιν τοῦ προγράμματος, κηρυσσόμενος συγχρόνως ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς τῶν μεθόδων τοῦ Σχολείου ἐργασίας.

Σχετικὰ πρὸς τὸ νέον ὄρολόγιον και ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν θρησκευτικῶν δημοσιεύει ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» και ὁ συνάδελφος κ. Ἰ. Καρμίρης. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν κ. Ἀλιβιζάτον, εὐρίσκει οὕτως ὅτι τὸ νέον πρόγραμμα «ἐστηρίχθη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατὰ τάξεις κατάταξιν τῶν μαθημάτων, ἐπὶ παιδαγωγικῶν βάσεων και ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκπαιδεύσει, ὁμολογεῖ ὅμως ὅτι «δὲν εἶναι παντελῶς ἀπηλλαγμένον ἀτελειῶν». Ἐτερον συμπέρασμα τοῦ κ. Ἰ. Καρμίρη εἶναι ὅτι μετὰ τὸ νέον πρόγραμμα τὰ θρησκευτικὰ, ἀντὶ νὰ ἐνισχυθῶσι και ἐπεταθῶσιν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, ὅπως συνέβη μεταπολεμικῶς εἰς ἄλλα κράτη και ὅπως ἢ ὅπως ἰδιότυπος και ἰδιοφυῆς σύστασις και αἱ ἀνάγκαι τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐπι-

1. Τεύχ. 8-9, 10-11, 22 κλπ. ἐτ. 1933-1934.

βάλλουσι, τὸναντίον εὐρίσκονται ἤδη ἐν μειονεκτικωτέρῃ ἢ πρὶν θέσει, διότι ἐλάχιστοι μὲν διδάσκονται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς Λυκείοις, ταῖς Ἐμπορικαῖς Σχολαῖς κλπ., ἐν δὲ ταῖς Πρακτικαῖς Σχολαῖς οὐδόπως διδάσκονται, ὡς ἐὰν οἱ μαθηταί αὐτῶν ἐστεροῦντο θρησκευτικῶν συναισθημάτων².

ΔΗΜ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ
Καθηγητῆς, δ. θ.

2 Ἐνθ' ἀν. τεύχ. 8-9. (σελ. 130-131).

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ἘΚΚΛΗΣΙΑΝ,
Ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Παλ. Διαθήκης
Ἐν Ἀθήναις 2-7-34

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς Ἐκκλησίας ὁ καθηγητῆς κ. Δ. Ν. Μωραΐτης ἐν ἀρθρῷ του περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Π. Διαθήκης γράφει μ. ἄ.: «Οὕτω πολλοί, στηριζόμενοι και ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ κ. Δ. Μπαλάνου, ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην ὅτι ἡ Π. Δ. εἶναι ἀκατάλληλος πρὸς διδασκαλίαν ἐν τῷ δημοτικῷ και ἑλληνικῷ σχολεῖω, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανόησιν οἱ μικρότεροι μαθηταί τὴν θείαν ἀποκάλυψιν». Ἀπορῶ ἀληθῶς πῶς ὁ κ. Μωραΐτης ἀποδίδει εἰς ἐμὲ γνώμας, τὰς ὁποίας οὐδέποτε διετύπωσα. Εἰς τὸ ἀρθρον μου περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Π. Δ. ἐν τοῖς σχολείοις, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐκπ. ἐπιθεωροῦσιν τοῦ 1917, α' τεύχος, και ὅπερ προφανῶς ὁ κ. Μωραΐτης δὲν ἀνέγνωσε, χαρακτηρίζω «ὄλως ἐσφαλμένην» τὴν γνώμην τῶν θεωρούντων τὴν διδασκαλίαν τῆς Π. Δ. περιττὴν ἢ και ἐπιβλαβὴ και θεωρῶ τὴν γνώσιν τῆς Π. Δ. «ἀπαραίτητον στοιχεῖον μορφώσεως». Ἀναπτύσσων δὲ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις θὰ καταστῇ τὸ μάθημα τοῦτο ἐπωφελέστερον ζητῶ τὴν ἐκκαθάρισιν και περιορισμὸν τοῦ διδασκομένου ὕλικου εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον και προσθήκην εἰδικῶν διώρου μαθημάτων τῆς Π. Δ. εἰς τὴν α' τοῦ γυμνασίου.

Παρακαλῶ ἡ ἐπιστολή μου αὕτη νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας», πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας.

Μετὰ τιμῆς
Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Ἀθήναι 11)7)1934

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας», πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολεῖω και δὴ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, παραθέτω ἐν ἀρχῇ τὰς κρίσεις τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τοῦ προγράμματος τοῦτου. Ἐχων δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῶν «Ἐκπαιδευτικῶν συνεδρίων τοῦ 1930» (ἐκδοσις Ὑπουργείου Παιδείας), εἰς τὰ ὁποία ἐκτίθενται αἱ γνώμαι τῶν κ. κ. ἐπιθεωρητῶν τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως και παρασυρθεὶς προφανῶς ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ Ἀργυρίου κ. Ἰ. Δρομάζου (σελ. 288), ὅστις γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὴν ὕλην τοῦ

μαθήματος αὐτοῦ ἔχω ὑπ' ὄψει μου, ὅσα ἔγραψεν ἄλλοτε εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιθεώρησιν ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Μπαλάνος, ὑποστηρίζων, πῶς ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν πρέπει νὰ διδάσκει οὔτε εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, οὔτε εἰς τὸ Ἑλληνικόν, ἀλλὰ νὰ ἀρχίξῃ ἡ διδασκαλία τῆς ἀπὸ τὴν πρώτην Γυμνασίου...», ἀνέφερα τὰ ἑξῆς: «Ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν εἰσηγητῶν, στηριζόμενοι καὶ ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ κ. Α. Μπαλάγου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπεστήριξαν τὴν γνώμην ὅτι ἡ Π.Α. εἶναι ἀκατάλληλος πρὸς διδασκαλίαν ἐν τῷ Δημοτικῷ (καὶ Ἑλληνικῷ) σχολεῖω...». Ὁ σεβ. καθηγητῆς κ. Μπαλάνος, πρὸς ὃν κατέστησα γνωστὰ ταῦτα ἅμα λαβὼν γνώσιν τῆς πρὸς τὴν «Ἐκκλησίαν» ἐπιστολῆς του, μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἄλλο ἤτο τὸ πνεῦμα τῶν γραφομένων του, πράγματι δὲ ἐν τῇ «Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιθεώρησει», ἦν δυστυχῶς ἡμεῖς δὲν εἴχομεν ὑπ' ὄψει, ὑποστηρίζει τὴν χρησιμότητα τῆς διδασκαλίας τῆς Π. Α. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ἐφανταζόμεθα ὅτι ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς θὰ παρενόει τόσον τὸ πρᾶγμα καὶ ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τὸν κ. Καθηγητὴν, διότι καλῇ τῇ πίστει ἀπεδώσαμεν εἰς αὐτὸν γνώμην ἄλλην ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔχει.

Μετά πλείστης ἐκτιμῆσεως
ΔΗΜ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ ρωσικὴ ἐκκλησιαστικὴ διάστασις.

Αἱ ἐκ τῆς ἐν Κάρλοβιτς συμφιλιωτικῆς συναντήσεως τῶν ρώσων ἱεραρχῶν Ἐλλογίου καὶ Ἀντωνίου γεννηθεῖσαι ἐλπίδες περὶ ἀμέσων καὶ ὀριστικῆς ἀνασυνδέσεως τῶν ἀπὸ ὀκταετίας δισταμένων πρὸς ἀλλήλας δύο μεγάλων μερίδων, εἰς ἃς ἐδιχάσθη ἡ ἑπερόδιος ὀρθόδοξος ρωσικὴ διασπορά, ἀπεδείχθησαν πρόωροι, ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῆς μετὰ τὴν συνάντησιν δημονορηθῆσης καταστάσεως, ἡ ἀντίθεσις ἐμφανίζεται περισσότερον ἴσως περιπλεκείσα, ὡς τοῦλάχιστον παρουσιάζονται τὰ πράγματα τὰ ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα τῶν ρωσικῶν ἐκκλησιαστικῶν κέντρων τοῦ Παρισίου καὶ τοῦ Κάρλοβιτς. Κατὰ τὸν «Ἐκκλησ. Κήρυκα» τοῦ μητροπ. Ἐλλογίου, οὗτος ἐν τῇ συσκέψει τῶν ἀρχιερέων τοῦ Κάρλοβιτς ἐδήλωσεν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος τῆς ρωσικῆς διασπορᾶς ἀποτελεῖται πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ἄρσεως τοῦ ἀντικανονικῶς εἰς τὸν σεβ. Ἐλλόγιον τῷ 1926 ἐπιβληθέντος ἐπὶ τοῦ κολλεγίου τῶν ρώσων ἱεραρχῶν ἐπιτιμίου, δεύτερον δὲ ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ἐπὶ τὸν μητροπ. Ἐλλόγιον ρωσικοῦ ποιμῆτος. Πρὸς διασάφισιν δὲ τῆς πρώτης φάσεως τοῦ ζητήματος προστίθεται ὅτι ἡ ἄρσις τοῦ ἐπιτιμίου ἀπαιτεῖται οὐχὶ τόσον διὰ τὸν μητροπ. Ἐλλόγιον, ὅσον διὰ τοὺς ἐπιβαλόντας αὐτό, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἡ λειτουργικὴ κοινωσία μεταξὺ τῶν δισταμένων καὶ ἡ μετ' αὐτὴν φυσικὴ ἀποκατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος τῆς ρωσικῆς διασπορᾶς. Ὁ σεβ. Ἐλλόγιος—λέγεται περαιτέρω—οὐδεμίαν ἐζήτησε

συχώρησιν παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἀρχιερέων, ὡς ἀνακριβῶς ἐγράφη, οὐδὲ ἐξεδήλωσεν ἐνδακρῶς μετανοίαν, ἐφ' ὅσον οὔτε ἐθεώρησεν οὔτε θεωρεῖ ἑαυτὸν ἐπεύθυνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως. Οὔτε δι' αὐτὸν, λοιπὸν, οὔτε διὰ τὸ ἐπ' αὐτὸν ποιμνιον ὑπάρχον ἐπιτίμια, διότι καὶ ἄδικα ταῦτα ἐπῆρξεν καὶ παράνομα. Κατὰ τὸν σεβ. Ἐλλόγιον καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, τὸ κανονικὸν κῆρος τῆς ἐν Κάρλοβιτς «συνόδου» τῶν ρώσων ἀρχιερέων καὶ τῆς «συνόδου» τῆς ἱεραρχίας» τῶν βασίλειαι μόνον ἐπὶ τῆς ἐλλογίας τοῦ σέβρον πατριάρχου, ἡ ἐξουσία ἄρα τῶν σωματιῶν τούτων δὲν δύναται νὰ ἐπεκτείνηται καὶ ἐπὶ ἐπισηκόπον ἐθρικομένον ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Σερβίας, νομίμως κατασταθέντος ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀγιοτάτου Πατριάρχου Τύχωνος καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Πατριάρχης Βαρνάβας προέτεινεν εἰς τὸν σεβ. Ἐλλόγιον κατὰ τὴν τελευταίαν διατριβὴν του ἐν Σερβίᾳ νὰ τελέσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῇ ἐν Χόποβο ρωσικῇ γυναικείᾳ μονῇ καθίσταται προφανές, ὅτι ὁ σέβρος Πατριάρχης δὲν συμμερίζεται τὰ ἐπιτίμια (τῆς ἀρχίας), τὰ ἐπιβληθέντα ἐπὶ τοῦ σεβ. Ἐλλογίου ἐπὶ τῆς ἐν Κάρλοβιτς ἀρχιερατικῆς «συνόδου». Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἀντιλήψιν τοῦ σεβ. Ἐλλογίου περὶ τοῦ ἐπιβληθέντος αὐτῷ ἐπιτιμίου.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον δὲ μέρος τοῦ ζητήματος, ἦτοι τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος δίχα γνώμης καὶ συγκαταθέσεως τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου, ὁ σεβ. Ἐλλόγιος φρονεῖ ὅτι ἡ σταθερὰ καὶ ὀριστικὴ λύσις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς συνεννοήσεως τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου καὶ τοῦ Πατριάρχου Σερβίας, ἐν τῷ κανονικῷ τοῦ ὁποίου κλίματι ἐθρίσκεται ἡ ἐν Σερβίᾳ ρωσικὴ ἐκκλησιαστικὴ ὁργάνωσις. Κατ' αὐτὸν, «μόνον» οἱ πρωθιεραρχαὶ οἱτοὶ μετ' ἀμοιβαίαν συνεννόησιν δύναται νὰ εἰρωσι τοὺς τύπους, ὑφ' οἷς θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔνωσις τοῦ ἑπεροδίου τμήματος τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας. ἀνεὶ θλιβερῶν διωσπάσεων καὶ νέων κλοισμῶν. «Ἀετὴ ἢ ἐν τοῖς ὅμοις τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας κανονικῆς βασιλεῖς τῶν ἀρχιερατικῶν σωματείων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πατριαρχείου Σερβίας, ἀποτελοῦντος τὴν πηγὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν δικαιοδοσιῶν», ἀποκρονομένης τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ταῦτα δὲν τελοῦν ἐπὶ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ σέβρον Πατριάρχου.

Ἡ ἀντιλογία.

Ὅπως ἀντιθετοὶ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις ταύτας τοῦ σεβ. Ἐλλογίου ἐξεδηλώθησαν αἱ τοῦ σεβ. Ἀντωνίου, ὡς αὐταὶ ἐκτίθενται ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὄργανῳ τοῦ ἐν Κάρλοβιτς ἐπὶ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ρωσικοῦ ἀρχιερατικοῦ κολλεγίου «Ἐκκλησιαστικὴ Ζωή». Ἐν πρώτοις διαφεύδεται τὸ ἐπὶ τοῦ σεβ. Ἐλλογίου λεχθὲν ὅτι μετέβη εἰς Σερβίαν πρὸς συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ σεβ. Ἀντωνίου συνεπιὰ εἰδήσεων περὶ βαρείας τοῦτο ἀσθενείας. Ὁ σεβ. Ἀντώνιος ἐν ἐπισήμῳ δηλώσει διαφεύδων τοῦτο, δυσχερίζεται ὅτι προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Βελιγράδιον πρὸς τὸν ρητὸν σκοπὸν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς ὀντικῆς

ευρωπαϊκῆς ρωσικῆς ἐπαρχίας· ὅτι κατὰ τὴν προσωπικὴν των κατ' ἴδιαν συνέντευξιν ὁ σεβ. Ἐθλόγιος ἐξέφρασε μὲν δυσφορίαν ἐπὶ τῷ σχίσματι, ἀλλ' ἐδήλωσεν ὅτι δὲν δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔνωσιν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως καὶ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ποιμνίου του· ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ σεβ. Ἀντώνιος ἠδυνήθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν προσωπικὴν μετ' αὐτοῦ κοινωσίαν, ἀλλ' ἡ μόνιμος «ἀρχιερατικὴ σύνοδος» ἐξακολοῦνθῆι νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ Ἐκκλησία δέον νὰ εἶνε ἐνιαία καὶ ὅτι ἡ ὑπαγωγή τοῦ μητροπ. Ἐθλόγιου εἰς τὸν Πατριάρχον Κων)πόλεως εἶνε ἀντικανονικὴ. Περαιτέρω ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ διὰ μακροτέρων ἀμφισβητεῖται ἡ κανονικότης τῆς ὑπαγωγῆς ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ ὑπὸ τοῦ μητροπ. Ἐθλόγιου ὑποστήριξις θὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἐπιδιωκομένην ἐκκλησιαστικὴν ἔνωσιν τῶν ὑπεροχῶν ῥώσων, διότι οἱ ἐν τῇ δριτικῇ Ἐθρῶπῃ ὀρθόδοξοι ῥώσοι, «παρὰ τοὺς κανόνας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑφέλειαν καὶ παρὰ τοὺς πατριωτικούς, ἐπὶ τέλῳ, σκοποῦς τῆς διασπορᾶς, ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπήχθησαν εἰς Πατριαρχεῖον ἰσοδύνατον θλίψεων κατὰ τὴν πρόξενον εἰς τὴν ἐν Ρωσίᾳ διωκομένην Ἐκκλησίαν». Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῆς λύσεως τοῦ ἐπιμάρχου ζητήματος ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν Πατριαρχῶν Κων)πόλεως καὶ Σεβρίας ἀποκρούουσιν οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον. «Ἡ τοιαύτη ἔποις θὰ ἦτο ὀρθῆ—λέγεται ἐν τῇ «Ἐκκλῆσ. Ζωῆ»—ἐὰν ἡ ἀρχιερατικὴ σύνοδος εἶχε ποτε δηλώσει ὅτι ἐπήχθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὀρθοδόξου σεβρικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐὰν ὁ μητροπ. Ἀντώνιος ἦτο Ἐξάρχος τοῦ σέρβου πατριάρχου καθ' οἷον τρόπον ὁ μητροπ. Ἐθλόγιος ἐγένετο Ἐξάρχος τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως. Ἀλλ' ἡ σεβρικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε διεδήλωσε φιλαρχίαν, πάντοτε δ' ἐπέδειξε πρὸς τὴν ὑπεροχὴν ρωσικὴν Ἐκκλησίαν ὅπως ἀνιδιοτελεῖ προστασίαν, μετὰ πολλῆς λεπτότητος ἀποφεύγουσα διαβήματα δυνάμενα ὀπωσδήποτε νὰ ἐκκληφθῶσιν ὡς ἐπιθυμία μεταβολῆς τῆς προστασίας εἰς ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν σέρβων ἱεραρχῶν ἤδη τῷ 1921 ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτόνομος». Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν Πατριάρχον Κων)πόλεως, «ἡ ἡμετέρα ἀρχιερατικὴ σύνοδος πάντοτε ἐδήλωσε ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ μητροπ. Ἐθλόγιου ὡς πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου εἶνε ἀντικανονικὴ ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διὸ καὶ οὐδέποτε θὰ ἀναγνωρίσῃ εἰς τὴν Κων)πολιν δικαίωμα καθορισμοῦ οἰαςδήποτε μορφῆς ἀποκαταστάσεως σχέσεων τῶν ῥώσων ἱεραρχῶν πρὸς αὐτόν ἢ μορφῆν θὰ καθορισθῆ ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν ἀρχιερέων».

Ἐκ τῶν συντόμως ἀνωτέρω εἰρημένων περὶ τῆς πολυκρότου τελευταίας ἐν Σεβρίᾳ συναρτήσεως τῶν προκαθημένων τῆς ρωσικῆς διασπορᾶς προκύπτει τὸ θλιβερὸν συμπέρασμα ὅτι αἱ ὀξείαι πως δημόσιαι καὶ ἐπίσημοι ἀντεγκλήσεις οὐδόπως ἀπίθανον ὅτι ἐπεδείνωσαν μᾶλλον τὴν λύσιν τῆς διενέξεως. Τὸ δ' ἔτι θλιβερώτερον εἶνε ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν κύκλων τοῦ μητροπ. Ἐθλόγιου δημοσίευσίς τοῦ πρὸς τὴν διά-

σκεριν τῆς Λωζάνης ἐγγράφον τοῦ μητροπ. Ἀντωνίου περὶ τῆς θέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ («Ἐκκλῆσια» ἀριθ. 20—21 σ. 165) ἠρέθησε τοσοῦτον τὸν συντάκτην αὐτοῦ, ὥστε ἐν μὲν τῷ ὀργάνῳ τῶν ἐν Κάρλοβιτς ῥώσων ἱεραρχῶν τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον νὰ καταστῆ ὑποκείμενον δριμειῶν ἐπικρίσεω καὶ ἄλλως, καὶ διότι «λαμβάνει ἐπὶ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὸς ἐπὶ συνόδων καταδεδικασμένους ἱεράρχας, διορίζει αὐτοὺς ἐξάρχους, σφειτερίζει ἐκκλησίας ξένης δικαιοδοσίας καὶ ἀνακηρύττει αὐτοκεφάλους καὶ αὐτονόμους περιφερείας καὶ ἐπαρχίας ἄλλων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν», ἐν δὲ τῷ ὀργάνῳ τῆς ἐν Αἰθουανίᾳ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας νὰ σχολιάζεται διωμενέστατα τὸ ἐν λόγῳ ἐγγράφον τοῦ μητροπ. Ἀντωνίου διὰ τὴν ὑψηλὴν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ θέσιν ἣν ἀναγνωρίζει εἰς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον.

* Ἐν τῇ περιοδικῇ «Syria», ἀποτελοῦντι ἐπιθεώρησιν τῆς ἀνατολικῆς τέχνης καὶ ἀρχαιολογίας καὶ ἐκδομένην ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ γάλλου ἐν Συρίᾳ ἀρχιεπιστοῦ, δημοσιεύονται σπουδαῖαι πληροφόριαι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν κκ. Comte και Ghursman διενεργουμένων ἀνασκαφῶν ἐν Ηερσίᾳ, ὑπὸ τῶν κκ. Robini και Nevrine ἐν Παλμύρα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Guyer ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ Συρίᾳ. Αἱ τελευταῖαι λογίζονται σπουδαιότεραι, διότι ἀποκαλύπτουν πόσον στενὰί σχέσεις ὑπῆρχον μεταξὺ τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου τῆς Ρόδου καὶ τῶν Μυκηθῶν. Τάροι τῆς ἡ αἰγυπτ. δυναστείας (ιδ'—ισ' αἰ. π. X) εὐρέθησαν πλήρεις ἀγγεῖων ῥοδιακῆς προσελεύσεως. Εὐρέθησαν ἐπ' ἴσης καὶ γυναικεῖαι προσωπίδες, αἵτινες φαίνεται ὅτι ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν νεκρῶν γυναικῶν. Ποίημα εὐρέθη φέρων τὸν τίτλον «Ἡ γέννησις τῶν φιλανθρώπων θεῶν», ἦτοι τῶν Σάχαρ καὶ Σάλεμ, οἵτινες πιθανολογοῦνται ὅτι ἄσχετοι πρὸς τὰ ὀνόματα Σάλεμ καὶ Ἱερου-Σαλήμ. Βομὸς ἀνακλιψθεῖς φέρει ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν: Ἐδχαρισταίαι. τῆ Ἐνὶ καὶ Μόνῳ Θεῷ». Ἐπὶ σαρκοφάγου τῆς Σιδῶνος ὄραται τὸ σύμβολον δελεῖνος καὶ ἀγκύρας, οἰωνίζον ἐπιλοῖαν.

* Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ νέα γραμματόσημα ἀντιδησκευτικὰ πρὸς προπαγανδισμόν τῆς ἀθεΐας ἀνά τὴν οἰκουμένην, ὁ διεθνὴς σύνδεσμος τῶν φιλοτελικῶν διεδίδασε πρὸς τὸ ἐν Κάλρω ἐπ' ἐσχάτων συνελθόν ταχυδρομικὸν συνέδριον διαμαρτυρίαν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κρατῶν Αὐστρίας, Βελγίου, Τσεχοσλοβακίας, Δανίας, Γαλλίας, Ἑλλάδος, Ὁλλανδίας, Γρουγοσλαβίας, Λουξεμβούργου, Γερμανίας, Πολωνίας, Ἑλβετίας, Ἰταλίας καὶ Οὐγγαρίας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος συνεδρίασε κατὰ τὰς τακτάς ἡμέρας τῆς παρελθούσης καὶ τῆς παρουσίας ἑβδομάδος, ὁμοίως δὲ συνῆλθον ἀμφοτέρω τὰ Συνοδικὰ Δικαστήρια.

— Κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα ἀπῆλθον εἰς τὰς ἑδρας των οἱ νέοι Μητροπολίται, Ἀλεξανδρουπόλεως, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως.

— Ὁ Μακ. Πρόεδρος μετὰ τοῦ Σεβ. Σάμου, μεταβάντες εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν συνεζήτησαν ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοὺς ὅρους τῆς ἀνανεώσεως τῆς συμβάσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ Διοικήσεως Ἐκκλ. Περιουσίας ἐπὶ 17 ἔτι μῆνας. Ἐπῆλθε δὲ σχετικὴ συμφωνία, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς καὶ ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας.

— Προτάσεις τοῦ Μακ. Προέδρου ὤρίσθησαν τὰ ἐξῆς θέματα διὰ τὴν προσεχῆ τακτικὴν συνέλευσιν τῆς Ἱερᾶς

Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος α) Μόρφωσις καὶ οἰκονομικὴ ἐξασφάλις τοῦ Κλήρου, β) Οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι (Καταστατικοί, Ἐνοριακοί, Ο.Δ. Ε.Π. Τ.Α.Κ.Ε.). γ) Διοργάνωσις τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», δ) Μελέτη τρόπου «κανονισμοῦ» ἀνακηρύξεως ἁγίων. ε) Τὸ σχέδιον τοῦ νέου Ἀστικοῦ κώδικος περὶ καλυμάτων τοῦ γάμου. στ) Διάφορα ποιμαντορικὰ ζητήματα.

—Ὁ Ὁ Ἄρειος Πάγος δι' ἀποφάσεώς του ὑπ' ἀριθμ. 222 καὶ ἀπὸ 26--6--934 κατήγγειλε τὸ ὑπ' ἀριθμ. 464)1033 βούλευμα τοῦ Συμβουλίου τῶν ἐν Βερροῖα Πλημμελειοδικῶν, δι' οὗ τοῦτο ἠθώωσεν ἱερέα, καταγγελλέντα ὅτι μετὰ τὴν καθ' ἑαυτὸν ἱερούργει εἰς ναὸν παλααιομερολογιτῶν. Ὁ Ἄρειος Πάγος, συνεπεία ἀναίρεσως τοῦ παρ' αὐτῷ κ. Εἰσαγγελέως, ἀπεφάνθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος, τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν νόμων ὅτι ὀρθόδοξος ἱερεὺς καθαιρέθεις δι' ἀμετακλήτου ἀποφάσεως ἀρχιεπίσκοπου ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θεωρεῖται λαϊκὸς καὶ δὲν δικαιούται πλέον νὰ ἱεουρῆσῃ οὔτε εἰς παλααιομερολογιτικὸν ναὸν καὶ οὔτε ἐν τῷ ἡμερολογίῳ οὐδαμῶς περιλαμβάνεται εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς.

—Ἡ Ἱερά Σύνοδος μετὰ τὴν διὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους ὑποβλήν αὐτῇ ἀναφορᾶς τοῦ ἡγουμένου συμβουλίου τῆς ἱ. μονῆς ἁγίου Διονυσίου Ὀλύμπου ἐνεκρίθη τὴν διὰ δημοπρασίας ἐκποιήσιν τοῦ ἀγροκτηματός τῆς μονῆς Βιρικόδου Λιτοχωρίου συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 18 τοῦ ἀπὸ 1 Μαρτίου 1932 Διατάγματος.

—Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν ἀνεκοίνωσε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅτι διώρισε προσωρινὸν σύμβουλον τῆς ἱ. μονῆς Χρυσοδομαρτίσης τὸν μοναχὸν Νικηφόρον Ρόδιον ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Ἀμβροσίου Παπανθιμοπούλου μοναχοῦ.

—Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σπάρτης ἀνέφερε τῇ Ἱ. Συνόδῳ, ὅτι ἀπέστειλε τὸν κ. Λουδ. Νικολαΐδην δοχ. 2790, προσερχομένως ἐκ περιφορᾶς δίσκου ἐν τοῖς ἰ. ναοῖς τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ «Οἴκου τῶν Τυφλῶν».

—Μετὰ πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους ἡ Ἱερά Σύνοδος παρεκάλεσε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸς ἐκδοσιν τοῦ οἰκείου Διατάγματος, ἵνα ἡ ἱ. μονὴ Παναγίας Μακρορᾶχης τῆς ἱ. μητροπόλεως Κίτρους, ἀποσπωμένη τῆς ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Βερροῖας καὶ Ναούσης ἱ. μονῆς ἁγίου Ἀθανασίου Σφηνίσσης, ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἱ. μονὴν ἁγίου Διονυσίου Ὀλύμπου τῆς μητροπόλεως Κίτρους, μεθ' ἧς καὶ πρότερον ἦν συγκεχωνομένη.

—Τὸ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας Θρησκευμάτων ὑποβλήθη τῇ Ἱ. Συνόδῳ σχέδιον νόμου περὶ ἱεροκηρῶν ἐπεστράφη ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου μετὰ τὰς ἀναγκαίας τροποποιήσεις. Κατὰ τὸ νομοσχέδιον, βελτιοῦται σημαντικῶς ἡ μισθοδοσία τῶν ἱεροκηρῶν, κανονίζεται δὲ ὁ τρόπος ἐργασίας αὐτῶν καὶ ἡ πρὸς τοὺς Μητροπολίτας σχέσεις καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἐξαρτησις. Δύναται νὰ διορίζωνται καὶ ἑγγαμοὶ ἱεροκηρικοί, πάντοτε ὁμοῦ κληρικοί.

—Ὑπεροδοκοντούτης ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Νικολάου (Πευκιάων) ἐν ᾧ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχεδὸν διηκόνει ὁ ἀρχιμ. Στυλιανὸς Δ. Βλησίδης. Γόνος λευτικῆς οἰκογενείας, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ ἱερέως πάππου τοῦ Στυλιανοῦ Βλησίδου, διατελέσαντος ἐφημερίου τῶν Πατριαρχείων ἐπὶ ἐπαναστάσεως καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὅπου ἐδιδάχθη τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν καὶ ἀγιογραφίαν. Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐχειροτονήθη ἐφημέριος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκλιπόντος πάππου του ἐν Νάξῳ. Ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐτιμῆθη δι' ἐκκλησιαστικῶν ὀφρικών, ὑπὸ δὲ τοῦ νῦν Μακ. Ἀρχιεπισκόπου προεχειρίσθη εἰς ἀρχιμανδρίτην. Διατέλεσεν ἐπίσης ἐπὶ σειράν ἐτῶν πρωθιερεὺς καὶ πρόεδρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐμπνέων εἰς πάντας τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ἐνεκα τοῦ ἀμέμπτου βίου του.

—Ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ, παρόντων καὶ πάντων τῶν ἐπισημῶν τῆς πόλεως, ἐτελεσθῆ ἐν Δράμα ἡ τεθεσπισμένη ἐτησία ἐορτὴ τῆς λήξεως τῶν μαθημάτων τῶν Κατηχη-

τικῶν σχολείων τῆς ἱ. μητροπόλεως, τελεταρχοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ. Βασιλείου. Ὁμίλησεν ἐπικαίρως ὁ διευθυντὴς τῶν σχολείων καὶ δεξιὸς ἐν παντὶ συνεργάτης τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου θεολόγος καθηγητῆς κ. Α. Σωτηρόπουλος, εἶτα δ' ἀπηγγέλθησαν κατάλληλα ποιήματα καὶ ἐψάλλησαν ᾠδαὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τοῦ σχολείου. Τὴν ἐορτὴν κατέκλεισε κατάλληλος προσλαλιά τοῦ Σεβασμιωτάτου.

—Τὴν προπαραελθούσαν Κυριακὴν ἐν Καρδίτῃ ἐτελεσθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου τῆς πόλεως ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς πόλεως Ἀθανασίου Καζαμπάκα. Ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκιὴλ ἐξάρας τὰς ἀρετὰς τοῦ μεγάλου φιλανθρώπου.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Κ α λ α ρ ὄ τ ω ν καὶ Α ἱ γ ι α λ ε ἱ α ς ἐλειτούργησαν ἕξ κατώτερα κατηχητικὰ σχολεῖα, ὧν ἐν μόνον μικτὸν. Τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν, εἰς οὓς ἐδιδάχθη Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, ἀνῆλθεν εἰς χιλίους περίπου.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Κ ε ρ κ ὄ ρ α ς ἐλειτούργησαν ἐφέτος 6 κατηχητικὰ σχολεῖα, ἅπαντα μικτὰ, με 365 μαθητῶν καὶ μαθητρίας. Τῶν σχολείων τούτων δύο μὲν ἐλειτούργησαν ὡς μέσα, τὰ δὲ λοιπὰ ὡς κατώτερα, καὶ ἐν μὲν τοῖς μέσοις σχολείοις ἐδιδάσκατο δις τῆς ἑβδομάδος Ἐκκλησιολογία, Κατήχησις καὶ Στοιχεῖα Ἡθικῆς, ἐν δὲ τοῖς κατώτεροις Ἱστορία Παλαιᾶ καὶ Καινῆς Διαθήκης, Προσευχαὶ καὶ Ἐκκλησιολογία.

—Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Κ ἱ τ ο ρ ο ς ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος 21 μικτὰ κατώτερα σχολεῖα, με 1217 μαθητῶν καὶ μαθητρίας.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Κ ο ρ ἰ ν θ ἱ α ς ἐλειτούργησαν 30 μικτὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, ὧν τὸ ἐν ἀνώτερον, 4 μέσα καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατώτερα, ἀκολουθήσαντα ἅπαντα τὸ ὑπὸ τῆς «Ζωῆς» ἐκδοθὲν σχετικὸν πρόγραμμα. Ἐφοίτησαν ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις 1915 μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Λ α ρ ἰ σ ῆ ς καὶ Π λ α τ α μ ὠ ν ο ς ἐλειτούργησαν ἐν ὅλῳ 32 κατηχητ. σχολεῖα, κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς «Ζωῆς», ὧν ἐν ἀνώτερον καὶ ἐν μέσον, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κατώτερα, πάντα—πλὴν δύο—μικτὰ με 1785 μαθητῶν καὶ μαθητρίας.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Λ ἡ μ ν ο ς ἐλειτούργησαν δέκα μικτὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, ἅπαντα τοῦ κατώτερου τύπου, κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς «Ζωῆς». Ἐφοίτησαν ἐν αὐτοῖς 638 μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Μ ε σ σ ῆ ν ἱ α ς ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 53 κατηχητικὰ σχολεῖα, ὧν τὸ ἐν μέσον με 1054 μαθητῶν καὶ μαθητρίας, ἅπαντα μικτὰ, πλὴν δύο. Ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις, ἅπαντα τελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διευθύνσιν τοῦ ἱεροκήρυκος π. Κυρ. Καρμιπαλιώτου, διδάσκουσι κατὰ τὸ πρόγρ. τῆς «Ζωῆς» οἱ ἐφημέριοι τῶν ναῶν βοηθούμενοι ὑπὸ εὐσεβῶν διδασκάλων.

—Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Μ ἡ θ ὄ μ ν ἱ α ς ἐλειτούργησαν ἐν κατηχητ. σχολείοις μικτὸν τοῦ κατώτερου τύπου με 170 μαθητῶν καὶ μαθητρίας ἀκολουθήσαν τὸ βιβλίον ὕλης τῆς «Ζωῆς».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΕΩΣ

Ὑπερενηκοντούτης ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ μοναστηρίῳ τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς Σκοπέλου ὁ ἐκ Παίδεστοῦ ἕκων τὸ γένος ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου. Ἀσκητεύσας ἐπὶ εἰκοστρία ἔτη ἐν Κατουνακίῳ τοῦ ἁγίου Ὄρους ἐπανῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἐντριβέστατος περὶ τὴν ἁγ. Γραφὴν καὶ τὴν πατρικὴν φιλολογίαν, ἵνα μεταλαμπαδεύσῃ τὰ πνευματικὰ φῶτα ἅπαντα ἀπέκτησεν ἐκεῖ. Ἐξέδωκεν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν παραφράσει τὴν Κλίμακα τοῦ Ἰωάννου, τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Νικοδήμου, τὸν βίον Ἰωάσαφ καὶ Βαρλαάμ καὶ ἄλλα ἀσκητικά. Πλὴν δὲ τούτου διετέλεσεν ἐν Μητροπόλει τοῦ Ἀθηνῶν Προκοπίου ἐξομολογητῆς ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Μητροπόλει, δρώσας λιαν καρποφόρος. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεσφόρη μὲν εἰς τὸ μνημονευθὲν μοναστήριόν του ἐν Σκοπέλῳ, ἀλλ' ἐπαίρει κατ' ἑτος περιοδείας ἀνά διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐπισπε-

πτόμενος καὶ στηρίζων τὰ πολυάριθμα πνευματικά του τέκνα μέχρι τοῦ ἔτους 1928. Ἐκτοτε μὴ δυνάμενος νὰ περιοδεύῃ λόγω γήρατος ἐφυσῆαζε μονίμως ἐν Σκοπέλῳ, ὅπου καὶ παρέδωκε ἐν χριστιανικῇ ἡρεμίᾳ τὸ πνεῦμα του τῇ 15 Ἀπριλίου. Χαρακτηριστικὸν τῆς εὐθυκρίας του εἶναι ὅτι, καίπερ περισσότερο ζηλωτὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων ὑπάρχων, συνειροφώδη εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς πρὸς τὴν περὶ διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐξέλεξε διὰ ψήφων κανονικῶν μητροπολίτην Πτολεμαῖδος τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Ἀρχιμ. Ἀγθίμου Ρομαρῆν, πτυχιούχον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ νέος μητροπολίτης θὰ ἐξακολουθῇ διευθύνων τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον. Ἡ χειροτονία αὐτοῦ ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Σάββα ὑπὸ Π. Πατριάρχου συνειροφούντων τῶν μητροπολιτῶν Τριπόλεως, Αἰώμης, καὶ Καρθαγένης.

—Παρευληθῆναι ἐν Ἀθήναις πρὸς λουτροθεραπείαν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λεοντοπόλεως κ. Χριστοφόρος.

—Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ «Πανταίου» δημοσιεύεται τὸ ὀριστικὸν κείμενον τῆς πατριαρχικῆς ἐν συνόδῳ διατάξεως περὶ ἐκλογῆς Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τεροματιζομένης οὕτω ὀριστικῶς τῆς γνωστῆς μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου ἀφ' ἐνός καὶ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἀφ' ἑτέρου ἀντιγνωμίας. Ἡ τροποποίησις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐξῆς περιορισμοῦ: α) Ἡ Ἐκλογικὴ Συνέλευσις θὰ ἦεν ἐν σώμα κληρικολαϊκὸν ἐνιαίως συνεδριάζον· β) Οἱ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι θὰ ἀντιπροσωπεύωσι ναοὺς ἐφ' ὧν ὁ Πατριάρχης ἄσκει πλήρη τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν καὶ πληρώνουσι κανονικόν· γ) προκειμένου περὶ λαϊκῶν ἀντιπροσώπων οὐδαμοῦ ἐν τῷ Κανονισμῷ θὰ γίνεται διάκρισις φυλετικῆ ἢ ὑπηρετικῆς· δ) Τὸ δικαίωμα τῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως θὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ προτείνῃ τοὺς ἐκλεξιμους καὶ νὰ ψηφίσῃ μεταξὺ αὐτῶν τρεῖς ὑποψηφίους, ἐξ ὧν ἡ Σύνοδος θὰ ἐκλέξῃ τὸν Πατριάρχην». Ἐκ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν Σύρων ἱκανοποιήθη μόνον ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιηθῇ. Οὕτω «μετερορυθμίσθη ἡ ὀργάνωσις τῶν πατριαρχικῶν δικαστηρίων τελείως κατὰ τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, εἰς δὲ τὸν Κανονισμὸν τῆς ἐκλογῆς ἐξετιμῆθη ἡ ἐπιθυμία των νὰ μὴ φαίνεται οὐδαμοῦ ἡ φυλετικὴ διάκρισις. Ἦτο ὅμως ἰδύνατον νὰ ἱκανοποιηθῶν τρεῖς ἄλλαι ἀξιώσεις, μία περὶ διακρίσεως τοῦ ποιμνίου εἰς ἡμεδαπὸν καὶ ἄλλοδαπὸν με δικαιοῦματα πλείονα ὑπὲρ τοῦ ἡμεδαποῦ, μία περὶ ἐγκρίσεως τοῦ καταλόγου τῶν ἐκλεξιμῶν—τοῦτο δὲ εἶνε ζήτημα καθαρῶς κυβερνητικόν—καὶ μία περὶ περιορισμοῦ τῶν ἐκλεξιμῶν εἰς τὸν κλήρον μόνον τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Παρὰ τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν ἀντιλήψεων ἐλπίζεται βασιμῶς ὅτι καὶ οἱ Σύροι θὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι πνεῦμα ἀμεροληψίας καὶ δικαιοσύνης διηύθυνε τὰς σκέψεις τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς δημοσιευομένης Διατάξεως».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΥΠΡΟΥ

Κατ' εἰδήσεις ἐκ Λευκωσίας ἡ κυβέρνησις τῆς νήσου ἤρε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κρούσεως τῶν κωδῶνων τῶν ναῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας, γενομένην πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως ἐτῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν γνωστῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ 1931.

—Καθ' ἃ ἀναγράφει ὁ «Πάνταινος» Ἀλεξανδρείας, τῇ 28 παρ. μηνὸς ἐφθάσεν εἰς Καντάραν τῆς Αἰγύπτου προερχόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων ὁ σεβ. μητροπ. Κιτίου κ. Νικόδημος, καλυθεὶς δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Αἰγύπτου ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Καθ' ἃ ἀναγράφει ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ δανικὸς τύπος, ὁ Στάλιν ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, καθ' ἣν οἱ μπολσεβίκοι κατὰ τὴν ἐπομένῃν τριετίαν ὀφείλουσι «νὰ ἐκδιώξωσιν τὸν Θεὸν ἔξω τῶν συνόρων τῆς Ρωσίας».

—Εἰς τοὺς ἐν Χαρμίν τῆς Μαντζουρίας ὀρθοδόξους ὁ Μακαρ. Πατριάρχης Σεβρίας Βαρνάβας διεβίβασε διὰ τοῦ σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Καμτσάτσκας ὡς δῶρον ἁγία

λείψανα τοῦ ὁσίου σέρβου θαυματουργοῦ Ἀρσενίου. Τὰ ἱερά λείψανα ὑπεδέχθη ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ Χαρμίν ὁ κληρὸς τῆς πόλεως, ἐν λιτανείᾳ δὲ πολυπληθεῖ κομισθέντα ἀπετέθησαν ἐν τῷ ναυδριῷ φιλανθρωπικοῦ καταστήματος τῶν ὀρθοδόξων μέχρις ἀνεγέρσεως ἰδίου ναοῦ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Ἐν τῷ ἐν Σόφιᾳ ρουμανικῷ ναῷ, οὐτινος τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπ. Σόφιας Στεφάνου καὶ τοῦ ρουμανοῦ ἐπισκόπου θεοφ. Χοτίν Βησσαρίωνος, ὁ σεβ. Στέφανος τελέσας πρὸ πινος τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ὠμίλησε μετ' αὐτὴν, ἀπήντησε δ' εἰς αὐτὸν ὁ ἐν Βουλγαρίᾳ ρουμανὸς πρεσβευτὴς ἐξάρας τὴν θερμότητα τῶν συνδεδυσῶν τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν σχέσεων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Τὸ 17ον συνέδριον τῶν ἱερῶν τῆς Βουλγαρίας ἀπεφάσισε μεταξὺ ἄλλων τὴν ἐκδοσὴν πάντων τῶν συγγραμμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ τε τοῦ λαϊκοῦ καὶ διὰ τὸν κλήρον, τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην ἐνέκρινε καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως ἐπιστάσια ἀνατέθη εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Λογικτικῆς ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας κ. Χρ. Γρηγορόφ. Κατ' ἔτος θὰ ἐκδίδονται δύο τόμοι ἐξ 20 τ. φ., ὡρισθὴ δ' ὑποχρεωτικὴ τιμὴ ἑτησίως 80 λέββια. Αἱ ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν πρώτων δύο τόμων εἰσπράξεις θὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἐκδοσὴν τῶν ἐπομένων δύο τόμων κ. ο. κ. Ἐναρξίς ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

—Ἐν Σόφιᾳ ἐπ' ἐσχάτων ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια νέου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

—Ἐκ Σόφιας τῇ 25 παρελθόντος Μαρτίου μετὰ παράκλησιν ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ ἀπῆλθον εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων Τόπων περὶ τοὺς 140 βούλγαροι προσκυνηταί.

—Περὶ μεσοῦντα τὸν Ἀπρίλιον ἐτελετήθη ἐν ἡλικίᾳ 88 ἐτῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στέφανος, ὅστις διηύθυνε τὰς ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξους ἀρμενικὰς ἐνορίας.

—Τῇ Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων ἐπανηγυρίσθη ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ Σόφιας ἡ «Ἡμέρα τοῦ Παιδιοῦ», διὰ πανηγυρικῆς ἀρχιερατικῆς λειτουργίας καὶ μετ' αὐτὴν, δοξολογίας ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ ναοῦ καταμέστω χιλιάδων εὐσεβῶν. Τὴν λειτουργίαν παρηκολούθησεν ὀλοκληρὸς ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἐν μέσῳ χιλιάδων παιδίων. Αὐθημερὸν ἐν ὅλῳ τῷ κράτει διοργανώθησαν ἐσπερίδες καὶ χορωδία καὶ ἔρανοι ὑπὲρ τῶν πτωχῶν παιδίων.

—Συνοδικῇ μερίμνῃ ἤρξατο ἡ θεθεσπισμένη ἐτησίᾳ θερινῇ σειρά μαθημάτων διὰ τοὺς ἐνοριακοὺς ἱερεῖς. Τῶν μαθημάτων τούτων σκοπὸς εἶνε ἡ συμπλήρωσις τῶν γνώσεων τῶν ἱερῶν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ποιμαντορικῆς διακονίας, τὸ πρόγραμμα δ' αὐτῶν περιλαμβάνει σειράν ἐκ 50 μαθημάτων καὶ φροντιστηρίων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

Τῇ δραστηρίῳ ἐνεργείᾳ τοῦ θεοφ. ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Μουκατσεβσκο-Πριάσιεβσκ Δαμασκηνοῦ λίαν προσεχῶς θὰ ἀνεγερθῇ καθεδρικὸς ναὸς, ὡς καὶ ἱεροδιδασκαλεῖον.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑΣ

Ἡ βουλή ἐψήφισε πρὸ πινος νόμον, δι' οὗ θεσπίζεται ὑποχρεωτικὴ ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις καὶ ἐν τοῖς διδασκαλείοις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ πάντας τοὺς μαθητὰς πάσης θρησκευτικῆς ὁμολογίας. Τὸ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ διδάσκαλοι τῶν ἱερῶν δέον νὰ ἔχωσιν ἀνωτέραν θεολογικὴν μόρφωσιν.

—Ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν ἡλικίᾳ 75 ἐτῶν ὁ ἀπὸ 15ετίας ἐφρησυχάζων ἐν τῇ μονῇ Βερνίκιο-Ραβανίτσκη μητροπολίτης Ντομπρο-Μποσάνσκη Εὐγένιος, ἐπὶ μακρὰ ἐτη εὐδοκίμως διακονήσας τὴν σερβικὴν Ἐκκλησίαν.

—Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου ἤρξατο ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερατικοῦ Συνδέσμου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου καὶ Καρλοβίτς δημοσιογραφικὸν αὐτοῦ ὄργανον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁρθοδοξία».

ΒΙΒΛΙΑ

Παν. Κ. Κανελλοπούλου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ κοινωνικαὶ φάσεις. Ἔκδ. Κ. Σ. Παπαδογιάννη. Ἀθῆναι 1934. Τὰ ἐν τῇ συγγραφῇ ἐξεταζόμενα ζητήματα εἶνε ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ φάσεις τῆς ὑπαρξείας του, αἱ ἐννοιαὶ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, καταστάσεων καὶ καστῶν, ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ταξικὴ κοινωνικὴ πραγματικότητα, τὸ πρόβλημα τοῦ ταξικοῦ ἀποστάτου, ἡ πάλῃ τῶν τάξεων καὶ ἡ κοινωνιολογικὴ σημασία αὐτῆς καὶ αἱ σφαίραι αἱ προκαλοῦσαι ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀντιθέτων ταξικῶν συνειδήσεων.

Δημητρίου Σίμου Μπαλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς καὶ τὰ μεγάλα ἰδανικά. Ἀθῆναι, 1933. (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς «Νέας Ἑστίας».)—Τὸ κορυφὸν τεῦχος περιλαμβάνει διάλεξιν τοῦ κ. Μπαλάνου γενομένην ἐν τῷ δημοτ. θεάτρῳ Ζακύνθου κατὰ τὴν εἰς τὴν νῆσον ἐφειτηνὴν ἐκδρομὴν τῆς Θεολογ. Σχολῆς. Ὁ Σολωμὸς ἐξετάζεται ὡς καθοδηγὸς καὶ διδάσκαλος τῶν μεγάλων ἰδανικῶν, διὸ καὶ ὁ λόγος περὶ τῆς θρησκευτικότητος αὐτοῦ, τῆς συμφωνοῦς πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς ἠθικῆς ἰδεολογίας του καὶ τῆς φιλοπατρίας του, ἐξ ἧν καιαδεικνύεται ὅτι ὁ Σολωμὸς καὶ εἶχετο στερεῶς τῶν ἰδεωδῶν τούτων καὶ διαπύσιος κήρυξ τῶν ἥτο καὶ μεγαλόφωνος ὑμνητής. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀγορευτὴς ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν νὰ εἰσῆγοτο εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα μάθημα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας μὲ κέντρον τὸν ἔθνικόν ἡμῶν ποιητὴν καὶ νὰ ἐκδοθεῖν πλήρως τὰ ἅπαντα τοῦ Σολωμοῦ, καὶ εἰς λαϊκὴν μάλιστα ἐκδοσιν, διὰ νὰ γείνη οὗτος προσιτὸς εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας.

Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβιζάτου, Ὑπάρχουσι δογματικοὶ κανόνες; (Ἐκ τοῦ «Εἰς μνήμην Σ. Λάμπρου» ἐκδοθησομένου τόμου).—Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τιναν «καινολογούντων» πολιτικῶν διαστολῆς τῶν ἱερῶν κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς διὰ λόγους προστασίας μόνον τῶν πρώτων καὶ ἐλευθέρας ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωματίων τροποποιήσεως τῶν δευτέρων ὁ σ. γνωματεύει ὅτι ἡ τοιαύτη διαίρεσις εἶνε ἀδύνατος, διότι κανόνες δογματικοὶ εἶνε ἀνύπαρκτοι, τὸ δὲ Σύνταγμα προστατεύει ἀνεξαιρέτως πάντας τοὺς κανόνες πλὴν τῶν δι' ἱστορικούς καὶ πραγματικούς λόγους μὴ ἰσχυρότων καὶ τῶν ἀντιστρατευομένων εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ.

Κ. Ι. Δουβουνιώτου, Ὀνοματομαντεία. (Ἐκ τοῦ «Εἰς μνήμην Σ. Λάμπρου» ἐκδοθησομένου τόμου).—Ὁ σ. δημοσιεύει ἐναυθὰ ἐκ χειρογράφου τοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὴν ὑπὸ τοῦ P. Tannery δημοσευθεῖσαν ἐπιστολὴν «Πυθαγόρας Τηλαυγὲλ χαίρειν», διότι τὸ κείμενον τοῦ πανεπιστημιακοῦ χειρογράφου εἶνε πληρέστερον καὶ μὲ ὀρθότερας γραφάς.

Δημητρίου Σ. Μπαλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου. (Ἐκ τοῦ «Εἰς μνήμην Σ. Λάμπρου» τόμου). Ἀθῆναι, Τύποις «Ἑστίας» 1934.—Διὰ τοῦ μελετήματος τούτου ὁ σ. ἀναιρῶν τὴν γενικῶς κρατήσαν περὶ τοῦ Εὐσεβίου γνώμην ὡς περὶ ἀνδρὸς διπροσώπου, ἀσταθοῦς τὰς πεποιθήσεις καὶ δουλόφρονος, ἀποδεικνύει ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων του ὅτι ἡ τοιαύτη περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις εἶνε ἀστήρικτος καὶ ἄδικος, διότι διετήρησε τὰς αὐτὰς χριστολογικὰς ἀντιλήψεις καὶ μετὰ τὴν ἀρειανικὴν ἐριδα, μηδέποτε προσχωρήσας εἰς τὸν ἀρειανισμόν.

Ἀρχιμ. Ἐδᾶγγ. Ἀντωνιάδου, Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν ἀκολουθίαις προκειμένων καὶ ἀλληλουαρίων. (Ἀνατύπ. ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς «Χριστ. Ἀρχαιολογ. Ἐταιρείας»). Ἀθῆναι 1934.—Ἐν τῇ διεξοδικῇ καὶ λίαν ἐνδιαφερόσῃ ταύτῃ μελέτῃ ὁ σ. συνθετάζων τὰ προκείμενα μετὰ τῶν Ἀλληλουαρίων ὡς ὕμνους συγγενεῖς τῆς αὐτῆς καταγωγῆς καὶ ἐξελίξεως πρὸς διαλεύκασιν τῆς ἐννοίας καὶ ἀμφοτέρων μὲν τῶν ὄρων αὐτῶν, μάλιστα δὲ τοῦ αἰνιγματώδους «Προκειμένου», εἰς ὅπερ οὐδέμια μέχρι τοῦ νῦν ἐδόθη ἱκανοποιητικὴ ἐξηγησία, ἀνευρίσκει ἐν τῷ τελευταίῳ δύο σημασίας: τὴν τοῦ προτασσομένου τῶν ἀναγνωματίων ἕματος (Προκείμενον ἤ σ μ α), καὶ τὴν τοῦ

περὶ οὗ πρόκειται, ἥτοι τὴν τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀγομένης ἑορτῆς. Ἡ πραγματεία ἀποτελεῖ σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Λειτουργικῆς.

«Θεολογία». Ἐξεδόθη τὸ τεῦχος μστ' (Ἰούνιος—Αὐγούστος) 1934, οὗ τὰ περιεχόμενα εἶνε τὰ ἑξῆς: Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ΚΠόλεως ὑπὸ **Χρυσόστομου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.—Διδάγματα ἐπὶ τῆς σημερινῆς κρίσεως ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ὑπὸ **Λεωνίδου Ἰω. Φιλιππίδου**.—Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι Θεσσαλίας ὑπὸ **Ν. Ι. Γιαννοπούλου**.—Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1346 χειρόγραφον τῆς ἡμετέρας Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ **Κ. Ι. Δουβουνιώτου**, Καθηγητοῦ.—Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδημία αὐτῆς. Ἡ καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμμάτισις τῆς γλώσσης αὐτῶν ὑπὸ **Ἐδολογίου Κουζίλα Λαυριώτου**.—Ἡ λῦσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος (1900—1910) ὑπὸ πρῶην Λεοντοπόλεως **Σωφρονίου Εὐστρατιάδου**.—Κριτικὴ καὶ Βιβλιογραφικὸν Δελτίον.

Γενικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία.—Ἐξεδόθη τὸ τεῦχος 5 περιέχον τὰς ἐκδόσεις Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου τοῦ 1934.

Δήλωσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ἐν τῇ προσημείῳσι τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐκκλησίας» δημοσιευθείσης *Δήλωσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκ παραδρομῆς ἀνεγνώρη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Κουτρίλη*, ἐνῶ πρόκειται περὶ τοῦ κ. Γιαννακοπούλου, ὅστις τελευταίως ἀπεκρίθη τὸ εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ δήλωσις ζήτημα.

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

I. Μητρόπολις Χαλκίδος.

Χηρευούσης τῆς θέσεως τακτικοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνορίας ἁγίου Ἀθανασίου τέως Δήμου Ἀηλιανῶν προσκαλούμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην ὅπως συνδᾶ τῷ ἄρθρῳ 81 τοῦ νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων, ὑποβάλλωσιν ἡμῖν μέχρι τέλους ἑ. ἑ. τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 83 τοῦ αὐτοῦ νόμου προβλεπόμενα πιστοποιητικά, ἵνα κηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι ἐφημέριοι διὰ τὴν θέσιν ταύτην. Ἐν Χαλκίδι τῇ 30 Ἰουνίου 1934. † Ὁ Χαλκίδος Γρηγόριος.

I. Μητρόπολις Κορίνθου.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 81 τοῦ κωδικοποιηθέντος νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν, ἐφημερίων κ.λ.π. προσκαλούμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐν Κουτσομαδίῳ ἐνορίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπως ἐντός ἐνὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 83 τοῦ ὅς ἄνω νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά, προκειμένου ν' ἀνακηρύξωμεν αὐτοὺς ὑποψηφίους πρὸς ἐκλογὴν ἐφημερίου τῆς ἐν λόγῳ ἐνορίας. Ἡ προκήρυξις ἡμῶν αὕτη θέλει ἀναγασθῆ ἐπ' Ἐκκλησίας καὶ θυροκολληθῆ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἐπιμελεία δὲ καὶ δαπάναις τῆς ἐνοριακῆς ἐπιτροπείας θέλει δημοσευθῆ ἐν τινὶ ἐγχαρῶφ ἐφημερίῳ, ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ περιοδικῷ «Ἐκκλησία» καὶ μὴ τῶν ἐφημερίδων τῆς πρωτεύουσας Ἐν Κορίνθῳ τῇ 18 Ἰουνίου 1934. † Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνός.

I. Μητρόπολις Μεσσηνίας.

Ἡ ἱερὰ μητρόπολις Μεσσηνίας προσκαλεῖ τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου 5439 ὀριζόμενα προσόντα ὅπως ἐντός μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτῆς τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά προκειμένου νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι διὰ τὰς χηρευούσας θέσεις ἐφημερίων, 1) τοῦ ἐν Καλάμαις ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Σωτήρος, 2) τῶν χωρίων Στέρνας, Αἰλιπιάς, Μούστα, Καρναίου, Γηροῦστεσι, Κυνηγοῦ, Βρωμοβρύσεως—Εὐσας, Διοδίων, Πολυανῆς καὶ Βουραζίου. Ἐν Καλάμαις τῇ 25 Ἰουνίου 1934. † Ὁ Μεσσηνίας Πολύκαρος.

Τύποις «Φοῖνικος», ὁδὸς Σταδίου 44, Ἀθῆναι